

นายกรัฐมนตรีคอนราด อะเดนauer แห่งเยอรมนีตะวันตกและ
ประธานาธิบดีชาร์ล เดอโกล แห่งฝรั่งเศส เป็นสองผู้นำ
ที่มุ่งสร้างความร่วมมือแห่งยุโรป

ABSTRACT

French foreign policy and changes to the German problem after World War 2.

Preechayana Wong Arun

This paper aims to examine the change in French foreign policy toward Germany after the World War II. Initially, France since 1945 was facing two severest conditions; fear of German resurgence and the Cold War. The consequences of three wars with Germany between 1870 and 1945 mounted the highest tolls of the entire humiliation and disasters in French history. Since the defeat in 1871, France's fear of Germany was not only psychological but also fundamental. This deep-seated trepidation vitally played a crucial part in France's autistic policy toward the "German problem" after 1945. However, the year 1947 was a turning point. This paper examines a number of decisive factors that changed the entire course of French foreign policy toward Germany and paved the way for French government to adopt a new policy of reconciliation toward her hereditary enemy.

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศ ต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ปรีชาญาณ วงศ์อรุณ

บทนำ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1945 ประเทศมหาอำนาจและหลายประเทศในยุโรปประสบปัญหาเดิมที่เคยเกิดขึ้นใน ค.ศ.1919 ก็คือจะทำอย่างไรกับเยอรมนีเพื่อเป็นหลักประกันที่ดีที่สุดว่าเยอรมนีจะไม่กลับมายิ่งใหญ่แล้วก่อสงครามรุกรานประเทศเพื่อนบ้านอีก

ในบรรดาประเทศที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากเยอรมนีก็คือฝรั่งเศสซึ่งในช่วงประวัติศาสตร์เจ็ดสิบปีระหว่างปี ค.ศ.1870-1945 ฝรั่งเศสต้องทำสงครามกับชนชาติเยอรมันถึงสามครั้งสามครา ได้รับความเสียหายและความขมขื่นอับอายอย่างประหม่อมคำมิได้ แนนอนที่สุดความกลัวศัตรูคู่ปฏิปักษ์อย่างเยอรมนีอย่างลึกซึ้งนี้ ถือเป็นความเจ็บปวดและขมขื่นเป็นที่สุดสำหรับชาติมหาอำนาจอย่างฝรั่งเศส ที่เคยได้ชื่อว่าเป็นประเทศมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุโรปตะวันตกในช่วงสามศตวรรษ (1648-1870) ประวัติศาสตร์ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ไม่มีชนชาติใดที่จะเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงชนชาติเยอรมันได้ดีกว่าฝรั่งเศส โดยเฉพาะอย่างยิ่งทั้งวินสตัน เอส เชอร์ชิล (Winston S. Churchill) และ ชาลส์ เดอโกลล์ (Charles de Gaulle) ต่างเห็นพ้องต้องกันว่าฝรั่งเศสคือประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญที่สุดของเยอรมนี¹และ(จะ)ไม่มีชาติใด

¹ Edward R. Stettinius, *Roosevelt and the Russian: The Yalta Conference* (Garden City, New York: Doubleday, 1949), pp.126-29.

ที่จะให้ความสำคัญหรือได้รับผลกระทบจากอนาคตของเยอรมนีมากไปกว่าฝรั่งเศสอย่างแน่นอน²

บทความนี้จะแบ่งออกเป็นสามส่วนหลักๆ ส่วนแรกจะกล่าวถึงปัจจัยความกลัวอย่างฝังรากลึกที่ฝรั่งเศสมีต่อชนชาติเยอรมัน ส่วนที่สองจะนำเสนอเกี่ยวกับปัจจัยเรื่องสงครามเย็น ทั้งสองส่วนนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศสต่อเยอรมนีในช่วงระยะแรกๆหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 และส่วนสุดท้ายของงานวิเคราะห์นี้จะอภิปรายเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญๆ ที่มีผลทำให้ฝรั่งเศสต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อเยอรมนีตั้งแต่ ค.ศ.1947 ซึ่งเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นที่ทำให้ฝรั่งเศสมีท่าทียืดหยุ่นต่อเยอรมนีมากขึ้น และค่อยๆเปิดทางนำไปสู่การเริ่มต้นสร้างความสมานฉันท์ระหว่างประเทศสองยักษ์ใหญ่ในยุโรปใน ค.ศ. 1950

ความกลัวต่อภัยเยอรมัน

โดยข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ยุโรป (ก่อนหน้าสงครามระหว่างฝรั่งเศสและชนชาติเยอรมันภายใต้การนำของปรัสเซียใน ค.ศ. 1870) ปฏิเสธไม่ได้ถึงความยิ่งใหญ่ของชาติฝรั่งเศสในระดับมหาอำนาจทั้งในทางทหารและการเมืองรวมทั้งด้านวัฒนธรรม กล่าวกันว่า ตราบจนกระทั่งช่วงปลายศตวรรษที่ 19 คนเยอรมันก็ยังยอมรับว่าฝรั่งเศสคือตักทิลลา คือ “เมกกะ” คือ “ครู” ของวัฒนธรรมเยอรมันในหลายๆ สาขา นักอักษรศาสตร์อย่างไฮน์ริช ไฮน์ (Heinrich Heine) ซึ่งได้รับการยอมรับจากคนฝรั่งเศสว่าเป็นกวีชาวเยอรมันที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ก็ยอมรับว่า ฝรั่งเศสคือแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมโลก และกรุงปารีสคือเมืองหลวงของวัฒนธรรมโลก³ แต่ความยิ่งใหญ่ของฝรั่งเศสดังกล่าวนี้ ค่อยๆคลายความสำคัญลงไป นับตั้งแต่ความ

² Frank Roy Willis, *The French in Germany, 1945-1949* (Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1962), p.22.

³ John A. Hess, “Heinrich Heine and the French,” *The Modern Language Journal*, Vol. 16, No.3 (December 1949), pp.194-95.

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

พ่ายแพ้ต่อกองทัพทหารของชนชาติเยอรมันภายใต้การนำของปรัสเซียในสงครามพริกโก-ปรัสเซีย ปี ค.ศ. 1870-1871

ความพ่ายแพ้ทางทหารดังกล่าวนำไปสู่ความสำเร็จของการรวมชาติเยอรมันเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1871 โดยมีอ็อตโต วัน บิสมาร์ค (Otto von Bismarck) เป็นผู้นำคนแรก และเยอรมนีกลายเป็นชาติมหาอำนาจทางภาคพื้นดินที่แข็งแกร่งที่สุดในยุโรปแทนที่⁴ นับตั้งแต่นั้นมา ความรู้สึกเกรงกลัวต่อภัยคุกคามจากเยอรมนีได้แผ่ซ่านซึมลึกอยู่ในใจของชนชาติคนฝรั่งเศส ความพ่ายแพ้ใน ค.ศ. 1871 นี้เป็นจุดเริ่มต้นของความกลัวทางจิตวิทยา ที่หลอกหลอนบรรดาผู้นำฝรั่งเศสถึงมหันตภัยที่แท้จริงของภัยคุกคามจากเยอรมนี และถึงแม้ว่าจะอยู่ในฐานะผู้ชนะ(เหนือเยอรมนี) ในสงครามโลกทั้งสองครั้ง แต่ฝรั่งเศสก็ประสบความเสียหายทางกายภาพและทางจิตวิทยาอย่างใหญ่หลวงหนักหนาที่สุดในประวัติศาสตร์ ประการสำคัญ ถึงแม้ว่า ประเทศเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีสภาพไม่ต่างไปจาก “ซากศพ” ที่ถูกทำลายทางกายภาพอย่างย่อยยับ เป็นรัฐที่ปราศจากอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง⁵ แต่ความรู้สึกหวาดกลัวของฝรั่งเศสที่มีต่อเยอรมนีหลัง ค.ศ. 1945 ก็ไม่ได้เลือนหายไปแต่ประการใด ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลสองประการ ดังนี้

ประการแรก ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพพ่ายแพ้ถูกทำลายอย่างย่อยยับมากแค่ไหน หรืออยู่ในภาวะการณ์ที่ปราศจากการตีกลับสงครามใดๆ ผู้นำฝรั่งเศสเชื่อมั่นว่า ภัยคุกคามจากเยอรมนีจะยังดำรงอยู่เสมอ⁶ เพราะชนชาติเยอรมันมีความก้าวร้าวรุนแรงโดยสายเลือด และชื่นชอบกับการทำศึกสงคราม⁷

⁴ Konrad Adenauer, *Konrad Adenauer: Memoirs, 1945-53*, trans. Beate Ruhm von Oppen (London: Weidenfeld and Nicolson, 1966), p.15.

⁵ Timothy G. Ash, *In Europe's Name: Germany and the divided Continent* (London: Jonathan Cape, 1993), p.20.

⁶ Cited in Lois Pattison de Méné, *Who Speaks for Europe?: The Vision of Charles De Gaulle* (London: Weidenfeld & Nicolson, 1977), p.15.

⁷ Ibid, and Robert McGeehan, *The German Rearmament Question: American Diplomacy and European Defense after World War II* (Urbana, Chicago: University of Illinois Press, 1971), p.103.

เป็นผู้รุกรานตัวจริง⁸ แตกต่างจากคนฝรั่งเศสที่รักสงบและเป็นมิตรมากที่สุด⁹ ซึ่งบิสมาร์คได้ตอกย้ำให้เห็นถึงความเชื่อนี้ว่า คนเยอรมันไม่เคยเกรงกลัวใครในโลกนี้ ยกเว้นแต่เฉพาะพระเจ้าเท่านั้น¹⁰

ฌาคส์ เบงวิลล์ (Jacques Bainville) นักประวัติศาสตร์ชื่อดังชาวฝรั่งเศสที่ได้รับการยอมรับว่ามีอิทธิพลต่อชาวฝรั่งเศสมากที่สุดในช่วงต่อเนืองระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้ง ได้กล่าวไว้ในหนังสือ *L'Histoire de deux peuples* ซึ่งเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในฝรั่งเศสในช่วง ค.ศ. 1915 ว่า ความโชคร้ายในประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสส่วนหนึ่งเกิดมาจากการมีเยอรมนีเป็นประเทศเพื่อนบ้านเรือนเคียง ด้วยปัจจัยด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้¹¹ ได้ก่อกวนขวัญและกำลังใจของชนชาติฝรั่งเศสมาอย่างต่อเนื่อง และฝรั่งเศสจะไม่มีวันที่จะอยู่ในภาวะที่ปลอดภัยจากภัยคุกคามได้อย่างสมบูรณ์ ตราบเท่าที่ยังมีเยอรมนีดำรงอยู่ในฐานะประเทศเพื่อนบ้านพรมแดนชิดติดกันเช่นนี้¹¹

ความเชื่อที่หล่อหลอมชนชาติฝรั่งเศสดังกล่าวยังคงดำรงอย่างต่อเนื่องแม้กระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงแล้ว ความพ่ายแพ้ทางทหารอย่างย่อยยับในสงครามโลกทั้งสองครั้ง โดยเฉพาะผลของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เลวร้ายที่สุดในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ และการจบสิ้นลงของลัทธินาซีใน

⁸ เป็นความเห็นของวุฒิสมาชิกจอห์น สเตนนิส (John Stennis) แห่งสหรัฐอเมริกา ในขณะนั้น (Cited in McGeehan, *The German Rearmament Question*, p.103). เพราะฉะนั้น จึงเป็นเรื่องสมเหตุสมผลที่ฝรั่งเศสจะกลัว “พลัง” และความทะเยอทะยานของชนชาติเยอรมนี

⁹ Cited in de Ménéil, *Who Speaks for Europe*, p.15.

¹⁰ Cited in Edgar J. Feuchtwanger, *Imperial Germany, 1850-1918* (London: Routledge, 2001), p.95.

¹¹ De Ménéil, *Who Speaks for Europe?*, pp.13-16. ที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือ ถึงแม้ว่า หนังสือเล่มนี้จะเขียนใน ค.ศ. 1915 แต่ความคิดดังกล่าวก็ยังอยู่ในจิตสำนึกของคนฝรั่งเศสไม่เสื่อมคลายติดต่อกันมาหลายทศวรรษ แม้กระทั่งหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ค.ศ. 1945 ก็ไม่ได้หมายความว่า ภัยคุกคามจากเยอรมนีจะถูกถอนรากถอนโคนอย่างสิ้นเชิงหรือดับสลายไปพร้อมกับอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ด้วย ผู้นำสำคัญคนหนึ่งของพรรคสังคมนิยมฝรั่งเศสในขณะนั้นอย่างฌาคส์ อุงแซงเก้ (Jacques Huntzinger) ได้สะท้อนให้เห็นถึงความกังวลนี้อย่างชัดเจนว่า ช่วงระยะเวลาเจ็ดสิบปีที่ผ่านมา ฝรั่งเศสหันกลับภัยคุกคามทางทหารจากเยอรมนีโดยตลอด แม้แต่ในช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงแล้ว ฝรั่งเศสก็ยังกลัวเยอรมนีที่สงบเงียบตัว (pacifism) ไว้เชียวเลียบอยู่ไม่คลาย¹² ความรู้สึกหวาดกลัวทางจิตวิทยาดังกล่าวนี้นี้ เป็นเรื่องที่สมเหตุสมผล เพราะในช่วงปี ค.ศ. 1871-1945 ที่ฝรั่งเศสต้องทำศึกสงครามใหญ่กับเยอรมนีถึงสามครั้ง ไม่ว่าจะเป็นในฐานะผู้แพ้หรือผู้ชนะ ก็ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เนื่องจากฝรั่งเศสประสบความสูญเสียอย่างมหาศาล เรียกว่าหนักหนาสาหัสที่สุดจนยากจะประเมินค่าได้ทั้งในทางกายภาพและทางจิตวิทยา โดยเฉพาะความเสียหายอันเกิดจากสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น กล่าวได้ว่าเป็นโศกนาฏกรรมที่เลวร้ายที่สุดในประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศส¹³ ดังนั้น หากความพ่ายแพ้ต่อกองทัพของนาซีเยอรมนีในปี ค.ศ. 1945 คือจุดตกต่ำที่สุดของชนชาติเยอรมัน¹⁴ คงไม่ผิดนักที่จะกล่าวว่า การพ่ายแพ้ต่อกองทัพทหารนาซีและกรุงปารีสถูกยึดครองอย่างรวดเร็วจนเกิดคำว่า “Fall of 1940” คือจุดตกต่ำที่สุดของชนชาติฝรั่งเศส

ประการที่สอง ด้วยลักษณะนิสัยโดยธรรมชาติของคนเยอรมันดังกล่าว ทำให้ผู้นำฝรั่งเศสในช่วงห้าปีแรกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยากที่จะวางใจและเชื่อได้อย่างสนิทใจว่า ความพ่ายแพ้ทางทหารในสงครามโลกทั้งสองครั้งจะเป็นบทเรียนที่สำคัญที่ทำให้ผู้นำเยอรมันยุคใหม่เลือกดำเนินนโยบาย

¹² Cited in Anne-Marie LeGloannec, “France, Germany and the New Europe,” in *The Germans and Their Neighbours*, eds, Dirk Verheyen and Christian Søe (Boulder, Colorado: Westview Press, 1993), p.19.

¹³ “The Odd Couple,” *The Economist* (25 November 1995), p.5.

¹⁴ Emil L. Fackenheim, “Germany’s Worst Enemy,” *Commentary*, Vol. 90, No.4 (October 1990), p.31.

ตามรอยสวีเดน (ที่ไม่มีความทะเยอทะยานทางทหารและการเมืองระหว่างประเทศอย่างแท้จริง) ความหวาดกลัวต่อภัยคุกคามในสถานะที่เยอรมนีมีสภาพไม่ต่างจาก “รัฐชากศพ” นี้ ไม่ใช่เป็นการ “ตีตนไปก่อนไข้” หรือไร้เหตุผลอย่างแน่นอน ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

นอกเหนือจากปัจจัยเรื่องความทะเยอทะยานและความก้าวร้าวของคนเยอรมันโดยธรรมชาติแล้ว ประวัติศาสตร์เยอรมันเองก็สนับสนุนสมมติฐานนี้ และ “หลอกหลอน” ชนชาติฝรั่งเศสให้เชื่อว่า ไม่มีใครที่สามารถทำลายชาติเยอรมันได้อย่างเบ็ดเสร็จและเด็ดขาดได้ เหมือนเช่นที่เฟรดริช ฟอน โบทิเช (Friedrich von Bötticher) เขียนไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1921 ว่าเยอรมันเป็นชนชาติที่จะไม่มีวันถูกทำลายให้หมดสิ้นได้ และในช่วงประวัติศาสตร์พันปีที่ผ่านมา (ก็พิสูจน์ให้เห็นว่า) สามารถพลิกฟื้นจากหายนะต่างๆ และกลับมาแข็งแกร่งได้เสมอๆ¹⁵ บนพื้นฐานประวัติศาสตร์ที่นำทั้งดังกล่าว จึงเป็นที่เข้าใจได้ว่าทำไมนโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศสที่มีต่อเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงต้องวางอยู่บนแนวความเชื่อเรื่องภัยคุกคามเยอรมันเป็นสำคัญ เพราะหากเป็นตามวัฏจักรวงจรของประวัติศาสตร์ดังกล่าวแล้ว เยอรมนีหลังปี ค.ศ. 1945 (น่า)จะพลิกฟื้นกลับมายิ่งใหญ่ได้อีกครั้ง¹⁶ และถึงแม้ว่า ลัทธินาซีจะไม่สามารถดำรงยืนยาวเป็นพันปีเหมือนเช่นที่ฮิตเลอร์ปรารถนา แต่ความเชื่อในเรื่องของภัยคุกคามก็ยังหลอกหลอนผู้นำฝรั่งเศสอยู่ต่อไปไม่เสื่อมคลาย เพราะไม่มีหลักประกันที่แน่นอนว่า (ไม่ว่าจะใช้เวลานานแค่ไหน) หากพลิกฟื้นกลับมาแล้ว เยอรมนีจะไม่รุกรานฝรั่งเศสอีกครั้ง เหมือนเช่นที่เคยเกิดขึ้นมาถึงสามครั้งในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1871-1945 และยิ่งไม่มีหลักประกันว่า

¹⁵ Cited in William Mulligan, “The Reichswehr, the Republic and the Primacy of Foreign Policy, 1918-1923,” *German History*, Vol.21, No. 3 (August 2003), p.351.

¹⁶ Georges-Henri Soutou, “France and the German Rearmament Problem, 1945-1955,” in *The Quest for Stability: Problem of West European Security, 1918-1957*, eds. Rolf Ahmann, Adolf M. Birke, and Micheal Howard (Oxford University Press, 1993), pp.494-95.

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

เยอรมนีไม่คิดจะแก้แค้นฝรั่งเศสอีก และสงครามครั้งที่สี่ระหว่างสองชาตินี้จะไม่เกิดขึ้นจริงตามที่บิสมาร์กเคยคาดการณ์ไว้ตั้งแต่ ค.ศ. 1870¹⁷

กล่าวกันว่า สิ่งที่ฝรั่งเศสกลัวมากที่สุด ไม่ใช่กองทัพทหารเยอรมัน แต่เป็นความก้าวร้าวและหะเยอหะยานของชนชาติเยอรมัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ฝรั่งเศสกลัวการแก้แค้น (*die Rache*) จากเยอรมนีมากที่สุดเหมือนเช่นที่เคยเกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เพราะไม่ว่าจะรวมเป็นเยอรมนีหนึ่งเดียว (หลังปี ค.ศ.1871) จะถูกแบ่งแยกเป็นสี่ส่วน (หลังสงครามโลกครั้งที่ 2) หรือถูกแบ่งเป็นสองประเทศ (ในปี ค.ศ.1949) ก็ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก นั่นคือ เยอรมนีก็ยังคงเป็นชาติที่ประเทศในยุโรปหวาดกลัวมากที่สุด และแน่นอนที่สุด ไม่มีประเทศไหนที่หวาดกลัวเยอรมนีมากที่สุดเท่าฝรั่งเศส ซึ่งมีพรมแดนติดต่อกันและมักจะเป็นเป้าหมายสำคัญแรกๆ หรือเป้าหมายหลักของการรุกรานทางทหารของกองทัพเยอรมัน

ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่จำเป็นต้องกล่าวถึงเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจมากขึ้นในประเด็นเกี่ยวกับความกลัวในภัยคุกคามนี้ก็คือ โดยทางกายภาพแล้ว การสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ.1945 หมายถึงการยุติของสงครามการสู้รบทางทหารเท่านั้น แต่ไม่ได้หมายรวมถึงการสิ้นสุดของความเป็นศัตรูคู่ปฏิบัติระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมันโดยปริยายด้วย ในทางตรงกันข้าม ความเป็นศัตรูคู่ปฏิบัติที่รุนแรงและเข้มข้นที่สุดระหว่างสองชาตินี้ ได้ดำรงต่อเนื่องมาเป็นเวลานานกว่าเจ็ดสิบปีนับตั้งแต่สงครามในปี ค.ศ. 1870 และหยั่งรากลึกเกินกว่าที่จะถอนรากถอนโคนในช่วงระยะเวลาสั้นๆ บวกกับความไม่แน่นอนในประเด็นเรื่อง “ปัญหาเยอรมัน” (German Question) ที่เกี่ยวกับอนาคตของเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ฝรั่งเศสตกอยู่ในสภาพ “กลืนไม่เข้าคายไม่ออก” มีความไม่แน่นอนมากยิ่งขึ้นกว่าเยอรมนีเสียอีก จึงไม่ผิดนักที่จะกล่าวว่า โดยพฤตินัยแล้ว ภายใต

¹⁷ Cited in Pierre Spoerri, “The German-French Reconciliation - A Pattern of Europe,” unpublished manuscript prepared for CAUX Scholars Programme on “Conflict Resolution,” Caux, Switzerland, July 1993, p.2.

สภาวะความไม่แน่นอนดังกล่าว ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความรู้สึกกลัวใน ภัยคุกคามของเยอรมันอย่างแท้จริงนี้ ทำให้ฝรั่งเศสตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่ เรียกว่าถึงสงครามไปจนถึง ค.ศ. 1962¹⁸

ความกลัวต่อภัยคอมมิวนิสต์และสงครามเย็น

ในช่วงระหว่างปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศมหาอำนาจทั้งสาม หรือ *Big Three* ได้แก่ สหรัฐฯ อังกฤษ และสหภาพโซเวียต (หรือรัสเซีย) มีความเห็นพ้องต้องกันในหลักการเกี่ยวกับอนาคตของเยอรมนี นั่นคือ เยอรมนีจะต้องถูกควบคุมไม่ให้มีศักยภาพ(ทางทหาร)ที่จะสามารถกลับมา ยิงใหญ่รุกรานประเทศอื่นๆได้อีก ซึ่งสอดคล้องกับจุดยืนของฝรั่งเศสที่ได้รับ

¹⁸ Maurice Vaïsse, "A Certain Idea of Peace in France from 1945 to the Present Day," *French History*, Vol. 18, No. 3 (September 2004), p.335. ถึงแม้ว่า ผลการสำรวจในช่วงค.ศ. 1960 คนฝรั่งเศสส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 55 จะมี ปฏิกริยาเชิงบวกต่อการรวมเยอรมัน (Cited in Alfred Grosser, "France and Germany: Divergent Outlooks," *Foreign Affairs*, Vol. 44, No. 1 (October 1965), p.27) และร้อยละ 48 มองว่าคนเยอรมันเป็นมิตรที่ดีที่สุดของฝรั่งเศส (ในการสำรวจปี 1983) และในปีต่อมา กว่าร้อยละ 57 มองว่าคนเยอรมันเป็นคนน่ารัก น่าคบหาด้วย (Cited in Cyril Buffet and Beatrice Heuser, "The Marianne and Michel: The Franco-German couple," in Cyril Buffet and Beatrice Heuser, eds., *Haunted by History: Myths in International Relations* (Providence and Oxford: Berghahn Books, 1998), p.202) ก็ไม่ได้หมายความว่า หลังสงครามโลกสิ้นสุดไปแล้วมากกว่าสี่ทศวรรษ คนฝรั่งเศสโดยส่วนใหญ่จะไม่มี ความรู้สึกกลัวชนชาติเยอรมันอีกแล้ว แต่ในความเป็นจริง ปฏิกริยาของอดีต ประธานาธิบดีฝรั่งเศสฟรังซัวส์ มิตเตอร์รองค์ต่อการรวมเยอรมันเป็นหนึ่งในเดียวใน ค.ศ. 1990 ที่แสดงออกซึ่งความวิตกกังวล (*Ibid*, p.203) และความกลัวชนชาติเยอรมันที่ เคยมีพฤติกรรมโหดร้ายป่าเถื่อน (Hans Kundnani, "Margaret Thatcher's German war" *The Times Literary Supplement*, 28 October 2009) บ่ง บอกได้เป็นอย่างดีว่า ความรู้สึกกลัวชนชาติเยอรมันนั้น ยากที่จะหายไปจากความ รู้สึกนึกคิดของคนฝรั่งเศสอย่างสิ้นเชิง

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ผลกระทบมากที่สุดจากการรุกรานของกองทัพนาซีเยอรมัน แน่นอนที่สุดว่าประเทศมหาอำนาจทั้งสี่นี้มีความชัดเจนที่ต้องการจะทำลายอำนาจและศักยภาพทางทหารของเยอรมนี¹⁹ (แต่ในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวกับอนาคตของเยอรมนีแล้วยังไม่มีมีความชัดเจนแน่นอน) และในบรรดาสี่ประเทศมหาอำนาจที่มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของเยอรมนีดังกล่าว นโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศสต่อเยอรมนี (ในช่วงปี ค.ศ.1945-1949) มีความชัดเจนและต่อเนื่องมากที่สุด²⁰ อีกทั้งมีความยืดหยุ่นประนีประนอมน้อยที่สุด แตกต่างจากนโยบายของประเทศมหาอำนาจทั้งสาม (ตั้งแต่ก่อนที่เยอรมนีจะยอมพ่ายแพ้อย่างเป็นทางการ) ที่ไม่ได้มีความชัดเจนหรือต่อเนื่อง²¹ แต่ในการประชุมที่ปอร์ตสมัในเดือนกรกฎาคม 1945 การเปลี่ยนแปลงท่าทีของมหาอำนาจทั้งสามยอมสร้างความหวั่นไหวให้กับฝรั่งเศส เพราะทั้งสามมหาอำนาจ ต้องการจะรวมเยอรมนีแทนที่จะแบ่งแยกเยอรมนี²²

¹⁹ จุดยืนของฝรั่งเศสดังกล่าวนี้สอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับแผนการมอร์แกนธอ (Morgenthau Plan) ซึ่งถูกกำหนดขึ้นในเดือนกันยายน 1944 (ก่อนที่สงครามจะสิ้นสุด) โดยเยอรมนีจะต้องถูกทำลายและควบคุมไม่ให้มีศักยภาพทางทหารโดยเด็ดขาด ซึ่งเป็นความต้องการสูงสุดของชาลส์ เดอโกลล์ แตกต่างจากสตาลินผู้นำของโซเวียตที่ไม่ยอมรับแผนการนี้ เพราะมองเห็นว่าเป็นแผนปฏิบัติการที่เต็มไปด้วยแรงแค้น (Airey Neave, *Nuremberg* (Hodder and Stoughton, 1978), pp.7, 23-24) ที่อาจจะนำไปสู่สงครามครั้งใหม่ได้อีกเหมือนเช่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และอดอล์ฟฮิตเลอร์เองก็เชื่อว่า โอกาสที่ผู้นำรัสเซียจะเลือกดำเนินนโยบายที่จะการทำลายเยอรมนีนั้นน่าจะเป็นทางเลือกสุดท้ายที่จำเป็นอย่างยิ่งยวดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Adenauer, *Konrad Adenauer: Memoirs*, p.387).

²⁰ Anton W. De Porte, *Europe between the Superpowers: The Enduring Balance* (New Haven: Yale University Press, 1986), p.142.

²¹ William I. Hitchcock, *France Restored: Cold War Diplomacy and the Quest for Leadership in Europe, 1945-1954* (Chapel Hill, N.C.: University of North Carolina Press, 1998), p.44.

²² Julius W. Friend, *The Linchpin: French-German Relations, 1950-1990* (New York: Praeger, 1991), p.12.

ในสภาพความเป็นจริงแล้ว ฝรั่งเศสตกอยู่ในภาวะเงื่อนไข “กลืนไม่เข้าคายไม่ออก” เป็นอย่างยิ่ง ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ในบรรดาประเทศมหาอำนาจทั้งสิ้น ฝรั่งเศสเป็นเพียงประเทศเดียวที่มีอาณาเขตพรมแดนติดกับเยอรมนี และที่ผ่านๆ มา มักจะเป็นประเทศเป้าหมายหลักที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากความทะเยอทะยานของเยอรมนี²³ เดอโกลล์ ซึ่งเป็นผู้นำคนสำคัญที่สุดของฝรั่งเศสในการต่อต้านนาซีเยอรมัน มีเหตุผลที่มีน้ำหนักเพียงพอในการสนับสนุนนโยบาย “หัวแข็ง” ของฝรั่งเศสต่อปัญหาเยอรมนี โดยพยายามอธิบายให้ประธานาธิบดีแฮร์รี เอส. ทรูแมน (Harry S. Truman) แห่งสหรัฐฯ เห็นถึงความจำเป็นและยอมรับนโยบายที่ค่อนข้างแข็งกร้าวของฝรั่งเศสว่า²⁴ ฝรั่งเศสได้ตกเป็นเหยื่อของความก้าวร้าวและการรุกรานจากกองทัพเยอรมันมาแล้วถึงสามครั้งในรอบ 70 ปี ได้รับความเสียหายอย่างอับยัสที่สุดที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ เพราะฉะนั้น เป้าหมายหลักที่สำคัญอย่างยิ่งยวดของฝรั่งเศสก็คือ การปฏิบัติในทุกวิถีทางเพื่อป้องกันไม่ให้ภัยคุกคามจากเยอรมนีเกิดขึ้นได้อีก²⁵

ในอีกด้านหนึ่ง ฝรั่งเศสก็ไม่ปรารถนาที่จะร่วมมือกับมหาอำนาจอื่นๆ ในการแก้ปัญหาเยอรมัน²⁶ เพราะหวั่นเกรงว่าประเทศมหาอำนาจทั้งสามไม่จริงใจที่จะแก้ไขปัญหายเยอรมันอย่างถาวร กล่าวกันว่า หากฝรั่งเศสแสดงออกซึ่ง

²³ โดยข้อเท็จจริงทางยุทธศาสตร์การทหารแล้ว เยอรมนีจะไม่บุกรุกสเซียตราบเท่าที่ยังไม่สามารถยึดฝรั่งเศสได้ มิฉะนั้น จะกลายเป็นการเปิดศึกสองด้านที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อเยอรมนี และในขณะเดียวกัน หลังจากยึดครองฝรั่งเศสได้แล้ว อังกฤษก็จะเป็นเป้าหมายต่อไปทางตะวันตก

²⁴ ในความเห็นของวิลเลียม ฮิตช์ค็อก สหรัฐฯมีส่วนต้องรับผิดชอบต่อนโยบายที่แข็งกร้าวของฝรั่งเศสต่อเยอรมนีด้วย ดู Hitchcock, *France Restored*, p.45.

²⁵ Charles de Gaulle, *War Memories: Salvation, 1944-1946*, Vol. 3, trans. Richard Howard (London: Weidenfeld and Nicolson, 1960), p.208.

²⁶ Kurt Sontheimer, *The Government and Politics of West Germany* (London: Hutchinson & Co., 1972), p.16.

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

เจตจำนงที่จะแก้ปัญหาเกี่ยวกับอนาคตของเยอรมนีในเชิงสมานฉันท์ เพื่ออยู่ร่วมกับเยอรมนีในฐานะเพื่อนบ้านที่ดีอย่างถาวรตั้งแต่สงครามโลกสิ้นสุดลงใหม่ๆ แล้ว ความแตกแยกภายในของกลุ่มบิ๊กทรีและความขัดแย้งกับโซเวียตก็อาจจะไม่เกิดขึ้น และภาวะการเผชิญหน้าภายใต้เงื้อมมือของสงครามเย็นก็อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่หลีกเลี่ยงได้

สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศในยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พัฒนาสู่ความตึงเครียดมากขึ้น เพราะไม่สามารถหาข้อสรุปตกลงกันได้ในเรื่องของ “ปัญหาเยอรมนี” ระหว่างโซเวียต ฝ่ายหนึ่งกับฝ่ายของสหรัฐฯ อังกฤษ และฝรั่งเศส (ซึ่งถูกกีดกันในช่วงแรกๆ ไม่ให้มีบทบาทสำคัญๆ) จนกระทั่งฌ็อง มอแนต์ (Jean Monnet) บิดาแห่งการรวมยุโรปหัวนิตกว่า หากไม่สามารถหาข้อยุติได้ ปัญหาเยอรมนีจะพัฒนากลายเป็น “มะเร็งร้าย” ต่อยุโรปในอนาคตอันใกล้²⁷ และกลายเป็นมูลเหตุสำคัญที่สุด²⁸ ที่ทำให้เกิดภาวะสงครามเย็นในยุโรป และแน่นอนว่า ประเทศที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดก็คือเยอรมนีและฝรั่งเศส ทั้งนี้ มีจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญสองประการที่มีผลโดยตรงต่อทั้งสองประเทศอันเกี่ยวเนื่องมาจากสงครามเย็น

²⁷ Cited in Trevor Salmon and William Nicoll, eds., *Building European Union: A Documentary History and Analysis* (Manchester and New York: Manchester University Press, 1997), p. 42; and Hitchcock, *France Restored*, p.128.

²⁸ R. Harrison Wagner, “What was Bipolarity?” *International Organization*, Vol. 47, No.1 (Winter 1993), p.80. ถึงแม้ว่า ความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกันระหว่างประเทศมหาอำนาจต่อปัญหาเยอรมนีจะเลวร้ายจนนำไปสู่ภาวะสงครามเย็นนี้จะไม่ใช่อุบัติเหตุที่ไม่มีใครคาดคิดว่าจะเกิดขึ้น (Norman Friedman, *The Fifty-Year War: Conflict and Strategy in the Cold War* (London: Chatham Publishing, 2000), p. xi.) แต่ปัญหาเยอรมนีและสงครามเย็นก็ไม่ต่างไปจากกรณี “ไก่กับไข่” ที่ยากจะชี้ชัดอย่างถูกต้องที่สุดได้ว่า จริงๆ แล้ว ปัญหาเยอรมนีเป็นสาเหตุ (Donald Watt, “Germany” in Evan Luard, ed., *The Cold War: A Reappraisal*. London: Thames and Hudson, 1964), pp.86. หรือผลพวง (by-product) ของสงครามเย็น (Friend, *The Linchpin*, p.ix) กันแน่

จุดเปลี่ยนแปลงประการแรก คือ การถึงแก่อสัญกรรมของประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี รูสเวลต์ (Franklin D. Roosevelt) ในเดือนเมษายน 1945 และการเข้ามารับตำแหน่งแทนที่ของประธานาธิบดีทรูแมน จนถึง ค.ศ.1953 ความเปลี่ยนแปลงของผู้นำสหรัฐดังกล่าวเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐและโซเวียตตกต่ำลงร้ายจนพัฒนาไปสู่ภาวะสงครามเย็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และนั่นหมายถึงผลกระทบโดยตรงที่มีต่อนโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศสต่ออนาคตของเยอรมนีหลัง ค.ศ. 1945

ประธานาธิบดีรูสเวลต์ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำที่มีทัศนคติและนโยบายต่อต้านรัสเซียน้อยที่สุดคนหนึ่ง และคาดหวังจะเห็นความร่วมมือระหว่างวอชิงตันและมอสโกดำเนินต่อไปหลังสงครามยุติลงแล้ว²⁹ นโยบายต่างประเทศของผู้นำสหรัฐคนนี้มีต่อคอมมิวนิสต์รัสเซียในขณะนั้นจึงเป็นไปในแนวทางสมานฉันท์และความเข้าใจอันดี บนพื้นฐานที่ว่า ถึงแม้จะมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันสุดขีด แต่สหรัฐและโซเวียตก็สามารถร่วมมือกันได้ เพื่อสร้างความมั่นคงและสันติภาพให้เกิดขึ้นในภูมิภาคยุโรป³⁰ ผู้นำสหรัฐถึงกับเชื่อมั่นและไว้วางใจประธานาธิบดีโจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) แห่งรัสเซีย³¹ว่า ไม่มีนโยบายที่จะแผ่ขยายอิทธิพลคอมมิวนิสต์และคุกคามยุโรป³² ยิ่งไปกว่านั้น ประธานาธิบดีรูสเวลต์ก็ยังได้รับการสนับสนุน

²⁹ Walter Laqueur, *Europe since Hitler* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1970), p.77.

³⁰ David Ryan, *The United States and Europe in the Twentieth Century* (London: Pearson Education Limited, 2003), p.55.

³¹ Wilfried Loth, "General Views on the Cold War," *Cold War History*, Vol.3, No. 2 (January 2003), p.158.

³² Wilfried Loth, *The Division of the World, 1941-1955* (London: Routledge, 1988), p.29. ว่ากันว่า ในระดับความสัมพันธ์ส่วนบุคคลแล้ว ประธานาธิบดีรูสเวลต์ให้ความไว้วางใจสตาลินในระดับเดียวกับเทอร์ซิล (Peter Lane, *The PostWar World: An Introduction* (London: B.T. Batsford Ltd., 1987), p.28. แต่ในระดับประเทศแล้ว ผู้นำสหรัฐกลับมีความเคลือบแคลงสงสัยในอังกฤษมากกว่ารัสเซีย เพราะความเป็นประเทศมหาอำนาจเจ้าอาณานิคม (Peter Lane, *Europe since 1945*:

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

จากคู่แข่งทางการเมืองคนสำคัญอย่างนายเวนเดลล์ วิลกี พร้อมทั้งเสนอแนะว่า สหรัฐฯ “จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันกับรัสเซียในเวทีโลกหลังสงครามโลกยุติลง”³³

ประการสำคัญก็คือ ประธานาธิบดีรูสเวลท์รายล้อมด้วยบรรดาเจ้าหน้าที่ระดับสูงและที่ปรึกษาที่ล้วนแต่สนับสนุนนโยบายร่วมมือกับคอมมิวนิสต์รัสเซีย โดยเฉพาะนายพลดไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower)³⁴ ลูเชียส ดี เคลย์ (Lucius D. Clay)³⁵ และแฮร์รี ฮอปกินส์

An Introduction (London: Batsford Academic and Educational, 1985), p.32) ในขณะที่รัสเซียเป็นมหาอำนาจชั้นต่ำกว่า (Loth, “General Views on the Cold War”, p.158). ยิ่งไปกว่านั้น รูสเวลท์ยังเชื่อว่า อังกฤษมีความจริงใจที่จะสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในภาคพื้นยุโรปน้อยกว่ารัสเซีย เพราะอังกฤษคำนึงถึงบทบาทและอิทธิพลของตัวเองในภูมิภาคมากกว่าสันติภาพโดยรวม (Laqueur, *Europe since Hitler*, pp.77-78) นอกจากนี้แล้ว สหรัฐฯ ก็ยังมีความไม่ไว้วางใจต่อข้อตกลงความร่วมมือกันระหว่างเซอร์ซิลและสตาลินที่กระทำขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม 1944 (DePorte, *Europe between the Superpowers*, p.97). แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นการคาดการณ์ที่ผิดพลาดของประธานาธิบดีรูสเวลท์ที่มองโลกแง่ดีและประเมิณผู้นำรัสเซียไกลเกินจากความเป็นจริง ทั้งๆ ที่สตาลินเป็นผู้นำเผด็จการภายใต้ลัทธิคอมมิวนิสต์ (Joseph S. Nye, *Understanding International Conflicts: An Introduction to Theory and History*, 3rd ed. (New York: Harlow: Longman, 1993), p.113. ที่ไม่อาจจะวางใจได้

³³ Cited in Alfred Grosser. “France and Germany in the Atlantic Community,” *International Organization*, Vol. 17, No. 3 (Summer 1963), p.551.

³⁴ ไอเซนฮาวร์เชื่อมั่นว่าพันธมิตรระหว่างสหรัฐฯ และรัสเซียจะเป็นหลักประกันที่จำเป็นสำหรับระเบียบโลกหลังสงครามโลก เพราะฉะนั้น สหรัฐฯ จึงต้องให้ความไว้วางใจรัสเซีย (Dwight D. Eisenhower, *Crusade in Europe* (New York: Avon Books, 1968), pp.485-506.

³⁵ เคลย์เชื่อมั่นว่าสหรัฐฯ และรัสเซียจะสามารถประสานร่วมมือกันได้เพื่อแสวงหาและกำหนดอนาคตให้กับเยอรมนี (Carolyn Woods Eisenberg, *Drawing the Line: The American Decision to Divide Germany, 1944-1949* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996), p.168.

(Harry Hopkins) ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่ได้รับไว้วางใจจากผู้นำสหรัฐฯ มากที่สุด³⁶ และมีโอกาสได้เข้าพบ สตาลินหลายครั้ง³⁷ ตอกย้ำด้วยความเชื่อมั่นอย่างเต็มเปี่ยมว่า ประเทศมหาอำนาจทั้งสองสามารถร่วมมือเพื่อสันติภาพของโลกได้³⁸

โดยปกติแล้ว ความเปลี่ยนแปลงของผู้นำมักจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในนโยบายด้วย เช่นเดียวกันกับกรณีของทรูแมน ที่ครั้งหนึ่งเคยประกาศว่าจะดำเนินนโยบายต่างประเทศตามแนวทางเดิมของประธานาธิบดีรูสเวลท์³⁹ ซึ่งปรากฏว่าไม่เป็นความจริง เหตุผลความเป็นไปได้

³⁶ Lane, *Europe since 1945*, p.58.

³⁷ ดูเหมือนว่าสตาลินจะตระหนักถึงความเป็นคนพิเศษและบทบาทความสำคัญของฮอฟกินส์เป็นอย่างดี จึงได้ให้การต้อนรับฮอฟกินส์ในระหว่างการเยือนมอสโกในเดือนกันยายน 1944 อย่างสมเกียรติราวกับเป็นประมุขของประเทศ [Cited in Jean Monnet, *Memoirs*, trans. Richard Mayne (London: William Collins Sons & Co. Ltd.), 1978], p.171.

³⁸ Robert E. Sherwood, *Roosevelt and Hopkins: An Intimate History* (New York, Harper and Row, 1950), p.870. แต่ในมุมมองของวิลฟริด แนนพ์แล้ว การร่วมมือกันไม่ได้เป็นจุดแข็งหรือ “จุดขาย” ของสตาลินแต่อย่างใด (Wilfrid Knapp, “The Partition of Europe,” in Evan Luard, ed., *The Cold War: A Reappraisal* (London: Thames and Hudson, 1964), p.49.

³⁹ Melvyn P. Leffler, *A Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration, and the Cold War* (Stanford: Stanford University Press, 1992), p.25. แต่อย่างน้อยที่สุด ทรูแมนได้แสดงออกให้เห็นว่า ไม่ประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศที่มีต่อรัสเซียอย่างทันทีทันใด หรืออีกนัยหนึ่งต้องการให้ความสัมพันธ์ระหว่างวอชิงตันและมอสโกดำเนินต่อเนื่องต่อไปอีกระยะหนึ่ง โดยการทบทวนและมอบหมายภารกิจสุดท้ายให้ฮอฟกินซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจากผู้นำรัสเซียมากที่สุดคนหนึ่งเดินทางไปมอสโกในช่วง ค.ศ. 1945 (ก่อนที่ฮอฟกินจะเสียชีวิตในเดือนมกราคม ปีต่อมา) และหากยึดตามความเห็นที่ไม่น่าจะถูกต้อง)ของฌอง-ปีแยร์ คลิอู Jean-Pierre Rioux แล้ว ประธานาธิบดีทรูแมนยังคงดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯต่อสหภาพโซเวียตต่อเนื่องต่อไปอีกสองปี

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

หลายๆ ประการที่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงในนโยบายต่างประเทศ
สำหรับชาวรัสเซียอย่างสุดโต่งนี้ กล่าวคือ

ประการแรก ทรูแมนมีทัศนคติและสร้างชื่อเสียงในฐานะวุฒิสมาชิกที่
ต่อต้านคอมมิวนิสต์รัสเซียอย่างแข็งขันมาตั้งแต่แรก⁴⁰ โดยเฉพาะการแสดง
ท่าทีที่ชัดเจนที่สุดผ่านทางหนังสือพิมพ์ *New York Times* (ฉบับวันที่ 24
June 1941)⁴¹ ภายหลังจากกองทัพนaziเยอรมันบุกโซเวียตโดยการเรียกร้อง
ให้สหรัฐอยู่ห่างๆ “นั่งอยู่บนภู ดูเสือสองตัวกัดกัน จนกระทั่งบาดเจ็บทั้งคู่”⁴²
แล้วค่อยเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ และเมื่อเข้าดำรงตำแหน่งผู้นำสหรัฐคนใหม่
ทรูแมนต้องการที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อโซเวียตที่แข็งกร้าวมากขึ้น⁴³
เพราะมั่นใจในศักยภาพและกำลังทางทหารของสหรัฐอย่างเต็มเปี่ยม (หาก
จำเป็นต้องทำสงครามกับรัสเซีย)

ประการต่อมา ถึงแม้ว่าทรูแมนและรัฐมนตรีต่างประเทศเจมส์ เบิร์นส์
(James Byrnes)⁴⁴ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้นำของกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้าน

จนกระทั่งตัดสินใจยกเลิกนโยบายไว้ว่างใจรัสเซียตามแนวทางเดิมของรูสเวลต์ใน
ค.ศ.1947 ดู Jean-Pierre Rioux, *The Fourth Republic, 1944-1958*, trans.
Godfrey Rogers (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), p.112.

⁴⁰ John W. Young, *Cold War Europe, 1945-89: A Political History* (London:
Edward Arnold, 1991), p.2.

⁴¹ Cited in John H. Backer, *The Decision to Divide Germany: American
Foreign Policy in Transition* (Durham, N.C.: Duke University Press,
1978), p.78.

⁴² Cited in Alan J. P. Taylor, *How Wars Begin* (London: Hamish Hamilton,
1979), p.172.

⁴³ DePorte, *Europe Between The Superpowers*, pp.102, 104.

⁴⁴ ความสำคัญของเจมส์ เบิร์นส์ ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศของ
สหรัฐตัวจริงในช่วงแรกๆ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (Cited in Michael Creswell
and Marc Trachtenberg, "France and the German Question, 1945
1955," *Journal of Cold War Studies* Vol. 5, No. 3 (Summer 2003), p.13.

คอมมิวนิสต์รัสเซีย⁴⁵ จะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีพอในเรื่องกิจการต่างประเทศ⁴⁶ และมองข้ามความสำคัญของยุโรป⁴⁷ แต่ก็ห้อมล้อมด้วยบรรดาที่ปรึกษาหัวรุนแรงสุดโต่ง (ultra-nationalist) ที่ทรง

⁴⁵ Bruce Kuklick, *American Policy And The Division of Germany: The Clash With Russia Over Reparations* (Ithaca and London: Cornell University Press, 1972), p.142.

⁴⁶ ในความเห็นของผม มองเนต์ ประเด็นเรื่อง(การขาด)ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกิจการต่างประเทศไม่ใช่เป็นปัญหาสำคัญสำหรับทรูแมนภายหลังจากที่เข้ารับตำแหน่งรับผิดชอบในฐานะผู้นำของประเทศแล้ว และจะไม่ใช่อุปสรรคทำให้ประธานาธิบดีสหรัฐฯคนใหม่ไม่สามารถแสดงบทบาทสำคัญๆ ในเวทีโลกได้ เหมือนเช่นกรณีของนายพลจอร์จ มาร์แชลล์ผู้สามารถสร้างชื่อเสียงขจรขยายไปทั่วยุโรป ทั้งๆที่ไม่ได้มีความคุ้นเคยอะไรกับยุโรปมาก่อนเลย (Monnet, *Memoirs*, pp.252, 266) และในความเป็นจริง ความสำเร็จของโครงการแผนมาร์แชลล์ในการฟื้นฟูยุโรปก็เป็นบทพิสูจน์ที่ดีสำหรับผู้ที่มีความคิดเห็นต่อต้านทรูแมน

⁴⁷ Llewellyn Woodward, "Some Reflections on British Policy, 1939-1945," *International Affairs*, Vol.31, No. 3 (July 1955), p.281. ตลอดช่วงระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐฯ เป็นเวลา 8 ปี ทรูแมนเดินทางไปร่วมประชุมสุดยอดในยุโรปเพียงครั้งเดียวเท่านั้น คือการประชุมที่ปารีสในเดือนกรกฎาคม 1945 ทั้งๆ ที่สันติภาพและความขัดแย้งในภูมิภาคยุโรปในขณะนั้นมีความสำคัญต่อโลกเป็นอย่างยิ่ง จึงทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ไม่ให้ความสำคัญกับยุโรป ยิ่งไปกว่านั้น ทรูแมนยังถูกวิจารณ์ว่า มีท่าทีไม่ใส่ใจต่อ(ปัญหาหรืออนาคต)เยอรมนีอย่างจริงจังมากสักเท่าไรด้วย (Eisenberg, *Drawing the Line*, pp.391,491) ต่อปัญหาในเรื่องนี้ วิลลี บรานด์ท์ (Willy Brandt) อดีตนายกรัฐมนตรีเยอรมนีตะวันตก (1969-1974) ดูเหมือนจะเข้าใจดีว่า สหรัฐฯต้องให้น้ำหนักความสำคัญกับส่วนภูมิภาคอื่นๆ ของโลกที่ล้าหลังและมีประชากรมากกว่ายุโรป แต่ก็เชื่อว่า จะเป็นเรื่องที่เลวร้ายยากเกินกว่าที่สหรัฐฯจะถอนตัวออกจากยุโรปได้ (Willy Brandt, *In Exile: Essays Reflections and Letters 1933-1947*, trans. Rex W. Last (London: Oswald Wolff, 1971), p.41)

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

อิทธิพล⁴⁸ ในนโยบายต่างประเทศและมีทัศนคติต่อต้านรัสเซียอย่างแข็งกร้าว⁴⁹ แตกต่างจากประธานาธิบดีรูสเวลต์เกือบจะสิ้นเชิง โดยเฉพาะการตัดสินใจต่างๆเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศที่มีต่อรัสเซียนั้น ว่ากันว่า อเวอเรลล์ ฮาร์ริมาน (Averell Harriman) เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำมอสโก มีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจของทรูแมนในนโยบายที่เกี่ยวกับรัสเซีย⁵⁰

⁴⁸ Nolda Offner, "President Address 'Another Such Victory': President Truman, American Foreign Policy, and the Cold War," *Diplomacy History*, Vol.23, No. 2 (Spring 1999), p.136; and Eisenberg, *Drawing the Line*, p.168. แม้กระทั่งมองเนต์เองก็มีความสงสัยเคลือบแคลงในคณะที่ปรึกษาของทรูแมนและไม่มั่นใจว่าผู้นำสหรัฐฯจะได้รับคำแนะนำและข้อมูลที่ถูกต้องเสมอไป (Monnet, *Memoirs*, p.252) ในขณะที่นักประวัติศาสตร์การทูตระหว่างประเทศอย่างแครอลีน วูดส์ ไอเซนเบิร์กถึงกับเชื่อมั่นว่าทรูแมนได้รับข้อมูลข่าวสารและคำแนะนำที่ผิดๆ (Eisenberg, *Drawing the Line*, pp. 391,491) ด้วยเหตุนี้ (ในความคิดเห็นของมองเนต์) ทรูแมนมีโอกาที่จะตัดสินใจผิดพลาดได้ (Monnet, *Memoirs*, p.252) เพราะฉะนั้นแล้ว บนพื้นฐานการตั้งข้อสังเกตของมองเนต์ ก็อาจจะตีความได้ว่า คณะที่ปรึกษาของทรูแมนมีบทบาทสำคัญและควรต้องรับผิดชอบในการทำให้เกิดความขัดแย้งและการเผชิญหน้าในยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งในที่สุดแล้วพัฒนาไปสู่ภาวะของสงครามเย็น

⁴⁹ Alice Ackermann and Catherine McArdle Kelleher, "The United States and the German Question: Building a New European Order," in Verheyen and Sørensen, eds., *The Germans and Their Neighbours*, p.407. อย่างไรก็ตาม ปีเตอร์ เลน ก็อ้างชื่อของนายพลมาร์แชลล์ วอลเตอร์ เบเดลล์ สมิธ ซึ่งเป็นเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำมอสโกและคอร์เดิลล์ ฮัลล์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ปรึกษาที่มีทัศนคติและท่าทีไม่แข็งกร้าวต่อรัสเซีย และมีอิทธิพลต่อทรูแมน (Lane, *Europe since 1945*, p.32)

⁵⁰ Backer, *The Decision to Divide Germany*, p.77. โดยปกติแล้ว ผู้มีอำนาจตัดสินใจในวอชิงตันต้องอาศัยข้อมูลและความคิดเห็นของเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำมอสโก (เป็นหลัก) ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศสหรัฐฯต่อรัสเซียในช่วงทศวรรษที่ 1940 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เอกอัครราชทูตจะเป็นตัวสะท้อนที่ดีของนโยบายต่างประเทศในยุคนั้นๆ เพราะฉะนั้น นโยบายต่างประเทศที่เป็นมิตรในสมัยรูสเวลต์ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากท่าทีของโจเซฟ เดวิส (Joseph Davies) ซึ่งมีทัศนคติ

และทำให้ทรูแมนยังปักใจเชื่อว่า คอมมิวนิสต์รัสเซียคือภัยคุกคามสำคัญต่อสันติภาพในยุโรปและผลประโยชน์ของสหรัฐฯ⁵¹ เพราะฉะนั้น รัฐบาลสหรัฐฯ จะต้องหยุดยั้งความคิดและความพยายามของอนารยชนรัสเซียที่จะรุกรานยุโรป⁵²

และทำให้ไมตรีฉันท์มากกว่าสารริมานที่เข้ามารับหน้าที่เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำมอสโกแทนที่ในสมัยทรูแมน โดยเดวิสสนับสนุนนโยบายของสตาลินเพราะเชื่อมั่นว่าเป้าหมายแรกสุดของผู้นำรัสเซียก็คือการส่งเสริมสันติภาพและความเป็นครอบครัวเดียวกันในมวลหมู่มนุษยชาติ (Cited in Laqueur, *Europe Since Hitler*, p.77) ซึ่งแน่นอนที่สุด การที่ประธานาธิบดีทรูแมนและรัฐมนตรีต่างประเทศเบิร์นสลายล้อมด้วยคนที่มิทัศนคติและกำลังคบคิดเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัสเซีย (Kuklick, *American Policy And The Division of Germany*, p.143) ย่อมไม่เป็นผลดีต่อสันติภาพในยุโรปอย่างแน่นอน

⁵¹ แตกต่างจากทัศนคติของประธานาธิบดีรูสเวลท์ที่มองเห็นความเป็นมิตรของรัสเซียและเชื่อว่าหากความไม่เป็นมิตรของรัสเซียเป็นผลมาจากความรู้สึกไม่มั่นคงอันเนื่องมาจากภัยคุกคามทั้งสองด้านจากทั้งยุโรปและเอเชีย นั่นคือ แทนที่จะเป็นภัยคุกคามผู้อื่น แต่จริงๆ แล้วรัสเซียประสบปัญหาเผชิญภัยคุกคามทั้งจากเยอรมนีและญี่ปุ่น (Pascaline Winand, *Eisenhower, Kennedy, and the United States of Europe* (Basingstoke: Macmillian Press, 1993), p.8.) นอกจากนี้แล้ว นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษอย่างอี เซช คาร์ร ก็มีทัศนคติเดียวกันว่า รัสเซียก็เหมือนกับอังกฤษคือไม่ได้มีแผนการขยายอิทธิพลหรือมีความคิดก้าวร้าวที่จะรุกรานเพื่อนบ้านในยุโรป สิ่งที่รัสเซียต้องการคือความมั่นคงจากภัยเยอรมัน (Cited in Brian Thomas, "War Origins, II," *Journal of Contemporary History*, Vol.3, No.1 (January 1968), p.185) ประการสำคัญ ในช่วงระหว่างสงครามโลก สตาลินก็แสดงออกซึ่งนโยบายไมตรีฉันท์ด้วยการล้มเลิกองค์กรโคมินเทิร์น (Comintern) ในปี 1943 เพื่อเป็นการยืนยันถึงความตั้งใจของเขาที่จะยืนอยู่ข้างพันธมิตรตะวันตกต่อต้านเยอรมนี (James Joll, *Europe since 1870: An International History*, 4th ed. (London: Penguin Books, 1990), p.436.

⁵² Ronald W. Pruessen, "'Unpleasant Facts' and Conflicting Response: US Interpretation of Soviet Policies in East Central Europe," in *The Failure of Peace in Europe, 1943-48*, eds. Antonio Varsori and Elena Calandri (New York: Palgrave, 2002), p.239.

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ทัศนคติดังกล่าวจะขยายผลจนก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำของทั้งสองประเทศที่ราวลึกลับมากยิ่งขึ้น การพบปะในครั้งแรกและเพียงครั้งเดียวระหว่างทรูแมนและสตาลินที่ปอตส์ดัมในเดือนกรกฎาคม 1945 นั้น แทบจะไม่ก่อให้เกิดความประทับใจใดๆ หรือความเข้าใจอันดีระหว่างกันเลย ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่ใกล้ชิดที่รูสเวลต์และสตาลินเคยให้ความสำคัญนั้นกลับถูกทรูแมนมองข้าม บรรยากาสแห่งการสนทนากลับเป็นกันเองที่เคยมีก่อนหน้านี้ก็ได้สิ้นสุดลงไปด้วยอย่างที่ยอมองเด่นสะท้อนให้เห็น⁵³ ทรูแมนคาดการณ์ถึงอนาคตข้างหน้าว่าเลวร้ายที่ทั้งสหรัฐฯ และชาติ(ยุโรป)ตะวันตกจะต้องเผชิญ เพราะ(เชื่อว่า)รัสเซียไม่ได้มีความปรารถนาอย่างจริงจังที่จะสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในยุโรป⁵⁴ ด้วยทัศนคติต่อต้านคอมมิวนิสต์รัสเซียที่ฝังรากลึกมานาน และถูกถ่ายทอดผ่านทางนโยบายต่างประเทศดังกล่าว ทำให้ความขัดแย้งระหว่างประเทศสองมหาอำนาจที่เป็นปอเกิดของภาวะสงครามเย็นกลายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้⁵⁵ และยังทำให้การเจรจาระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้งสี่เพื่อร่วมกันหาทางออกให้กับปัญหาเยอรมนียากที่จะบรรลุผลได้ และแน่นอนที่สุด ประเทศที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากสถานการณ์ดังกล่าวคือฝรั่งเศสและเยอรมนี

จุดเปลี่ยนแปลงประการที่สอง ก็คือ การพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษของเซอร์ซิดล ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งยวดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีส่วนสำคัญในการกำหนดอนาคตของยุโรปหลัง

⁵³ Monnet, *Memoirs*, p.252.

⁵⁴ Lane, *The Postwar World*, p.31.

⁵⁵ หากพิจารณาว่า จุดเริ่มต้นของสงครามเย็นเกิดขึ้นจริงๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1918 (Denna Frank Fleming. *The Cold War and its Origins, 1917-1960* (New York: Garden City, 1961.) ภาวะการเผชิญหน้าที่ตึงเครียดที่สุดตามความหมายของสงครามเย็นอย่างแท้จริงเกิดขึ้นนับตั้งแต่ประธานาธิบดีทรูแมนสืบทอดอำนาจต่อจากประธานาธิบดีรูสเวลต์ (Brian Thomas, "Cold War Origins, II," *Journal of Contemporary History*, Vol. 3, No. 1 (January 1968), p. 192.)

สงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อนที่จะพ่ายแพ้การเลือกตั้งในปลายเดือนกรกฎาคม 1945 (สองเดือนภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ในยุโรปยุติ และเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกในอังกฤษนับตั้งแต่ปี 1935 อันเนื่องมาจากภาวะสงคราม)

เชอร์чилเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของอังกฤษในวันที่ 10 พฤษภาคม 1940 ไม่นานหลังจากที่กองทัพนาซีเยอรมันบุกกรุงฝรั่งเศส ในช่วงระยะเวลาห้าปีในตำแหน่งผู้นำประเทศนี้ จุดยืนที่ชัดเจนที่สุดของเชอร์чилคือการต่อต้านกองทัพนาซีเยอรมนีร่วมกับผู้นำของสหรัฐอเมริกาและรัสเซียจนสามารถนำอังกฤษฝ่าวิกฤตสงครามโลกครั้งที่ 2 ในฐานะผู้ชนะสงคราม⁵⁶ เชอร์чилได้รับการชื่นชมเชิดชูให้เป็นวีรบุรุษแห่งเกาะอังกฤษ ผู้นำความภาคภูมิใจสูงสุดมาสู่ประเทศ แต่เมื่อสงครามยุติ กลับไม่ได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้นำประเทศต่อ เพราะคนอังกฤษเชื่อว่า เชอร์чилคือผู้นำที่เหมาะสมที่สุดสำหรับช่วงเวลาแห่งสงคราม แต่ในภาวะที่ประเทศจำเป็นต้องฟื้นฟูประเทศนี้ อังกฤษต้องการผู้นำคนอื่นที่เหมาะสมตามสถานการณ์มากกว่า⁵⁷ ลักษณะร่วมประการหนึ่งระหว่างเชอร์чилและเดอโกลล์คือ⁵⁸ ถูกมองว่า มีความเป็นวีรบุรุษแห่งสงครามมากกว่า

⁵⁶ ในความเห็นของดี เอฟ เฟลมมิง ยุทธศาสตร์โดยรวมของเชอร์чилนับตั้งแต่ ค.ศ. 1942 ก็คือต่อต้านทั้งโซเวียตและเยอรมนี (Cited in Thomas, *Cold War Origins*, II, p.191.)

⁵⁷ วิลลี บรานด์ท์ซึ่งเป็นผู้นำเยอรมนีเพียงคนเดียวนับตั้งแต่การก่อตั้งเยอรมนีตะวันตกใน ค.ศ. 1949 ที่ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพใน ค.ศ. 1971 ก็เป็นผู้หนึ่งที่มีความคิดเช่นนี้ (Cited in Brandt, *In Exile*, p.46.)

⁵⁸ ไม่เพียงแต่จะได้รับการยกย่องให้เป็นนายกรัฐมนตรีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของอังกฤษในศตวรรษที่ 20 (Roy Jenkins, *Churchill* (London: Pan Books, 2002), p.789) เชอร์чилยังได้รับการโหวตจากผลโพลในปี ค.ศ. 2002 ที่สอบถามความคิดเห็นของคนอังกฤษกว่าหนึ่งล้านคน ให้เป็นวีรบุรุษชาวอังกฤษที่ยิ่งใหญ่ที่สุดตลอดกาลในประวัติศาสตร์ของอังกฤษ (Cited in "Winston Churchill (1874-1965)," *BBC News Service*, <<http://www.bbc.co.uk/history/historic-figures/churchill-winston.shtml>> เช่นเดียวกับเดอโกลล์ ซึ่งมีบทบาทที่โดดเด่นมากในช่วงระหว่างสงครามต่อต้านนาซีเยอรมัน ได้รับการโหวตจากผลการสำรวจในปี 1990 ให้เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่สุดใน

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

รัฐบุรุษแห่งสันติภาพ และทั้งสองต่างก็มีความมั่นใจในความเป็นผู้นำในยามสงครามมากกว่าในช่วงเวลาที่ประเทศปลอดสงคราม⁵⁹

ถึงแม้ว่า การพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษของเซอร์ซิลอาจจะไม่ได้ก่อให้เกิด “แผ่นดินไหว” ที่ส่งผลกระทบอย่างมากต่อยุโรปในยุคหลัง ค.ศ. 1945 เหมือนเช่นกรณีการถึงแก่อสัญกรรมของรูสเวลต์และการเข้ามาสู่ตำแหน่งผู้นำประเทศสหรัฐอเมริกาของทรูแมน แต่อิทธิพลของเซอร์ซิลต่อการเมืองอังกฤษและการเมืองยุโรปก็เป็นสิ่งที่ไม้อาจจะมองข้ามได้ได้เลย ว่ากันว่า การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลอังกฤษใน ค.ศ.1940 และ 1945 แทบจะไม่มีผลกระทบต่อระบบการเมืองระหว่างประเทศในยุโรปที่แตกต่างกันมากนัก⁶⁰ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง อิทธิพลของเซอร์ซิลเมื่อตอนเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำประเทศใน ค.ศ. 1940 กับเมื่อตอนพ้นจากตำแหน่งใน ค.ศ.1945 แทบจะไม่มี ความแตกต่างกันเลย⁶¹

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกล่าวสุนทรพจน์ของเซอร์ซิลที่เมืองฟูลตัน มลรัฐมิสซูรี สหรัฐฯ ในวันที่ 5 มีนาคม 1946 ย้ำเตือนให้ทรูแมนได้ตระหนักอย่างถ่องแท้ถึงการดำรงอยู่จริงของ “ม่านเหล็ก”⁶² (Iron Curtain) และ

ประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสรองจากกษัตริย์ชาร์เลอมาญ (Charlemagne) บิดาแห่งชนชาติฝรั่งเศส (Cited in Jack Hayward, "From Republican Sovereign to Partisan Statesman," in Jack Hayward, ed., *De Gaulle to Mitterrand: President Power in France* (London: Hurst & Co., 1993), p. 21)

⁵⁹ David Chuter, *Humanity's Soldier: France and International Security, 1919-2001* (Oxford: Berghahn Books, 1996), p.233.

⁶⁰ Thomas, "War Origins, II", p.191.

⁶¹ ในประเด็นนี้ คอนนี ซิลลิคัส ถึงกับเชื่อว่า อิทธิพลของเซอร์ซิล (รวมทั้งการเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษของเอิร์ลเนส เบวิน ระหว่าง ค.ศ. 1945-1950) เป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่สงครามเย็นหลังปี 1945 (Konni Zilliacus. *I Choose Peace* (Harmondsworth: Penguin, 1949), p.131.)

⁶² เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่เป็นมูลเหตุจูงใจให้เซอร์ซิลเลือกที่จะกล่าวตอกย้ำการดำรงอยู่ของ “ม่านเหล็ก” ต่อหน้าประธานาธิบดีทรูแมน ณ มลรัฐมิสซูรี ก็เนื่องมาจาก

อันตรายจากภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์รัสเซียที่มีต่ออนาคตของยุโรป (และเยอรมนี) สำหรับผู้นำเยอรมนีตะวันตกคนแรกอย่าง คอนราด อเดนาว์ (Konrad Adenauer) แล้ว นี่ก็จุดเปลี่ยนแปลงในทัศนคติและนโยบายที่มหาอำนาจแองโกล-แซกซอน(สหรัฐฯและอังกฤษ) มีต่อโซเวียต⁶³ กล่าวกันว่าสุนทรพจน์ดังกล่าวคือการประกาศท่าที (ใหม่) ที่ชัดเจนที่สุดในนโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ(ภายใต้ประธานาธิบดีทรูแมน)และรัฐบาลอังกฤษ (ภายใต้นายกรัฐมนตรีคลีเมนต์ แอตต์ลี) ที่มีต่อคอมมิวนิสต์รัสเซีย⁶⁴ และมีส่วนสำคัญในการเร่งผลักดันทำให้ทรูแมนต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศที่แข็งกร้าวต่อโซเวียต⁶⁵ หรืออีกนัยหนึ่ง นั่นคือ การประกาศเริ่มต้นสงครามเย็นนั่นเอง⁶⁶ยังเป็นข้อสงสัยอยู่ว่า หากชนะการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 1945 และ

ความสำคัญทางการเมืองของคำว่า “มิสซูรี” เพราะทรูแมนก้าวมาสู่ตำแหน่งผู้นำประเทศสูงสุดจากตำแหน่งวุฒิสมาชิกแห่งรัฐมิสซูรี และสร้างชื่อเสียงในฐานะวุฒิสมาชิกผู้ต่อต้านรัสเซียอย่างแข็งขัน ชื่อของ “มิสซูรี” จึงเกี่ยวพันกับคอมมิวนิสต์รัสเซียไม่น้อย และยังเป็นการตอกย้ำให้ประธานาธิบดีทรูแมนได้ยึดมั่นในจุดยืนหรือทัศนคติต่อต้านคอมมิวนิสต์รัสเซียไม่เปลี่ยนแปลง เพราะฉะนั้น ชื่อของ “มิสซูรี” จึงมีความสำคัญทางสัญลักษณ์ที่เหมาะสมต่อการประกาศวาทะ “ม่านเหล็ก” มากที่สุด ทั้งนี้ เซอร์ซิลเคยใช้คำว่า “ม่านเหล็ก” ครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม 1945 ในระหว่างการสนทนากับประธานาธิบดีทรูแมนถึงความกังวลต่อภัยคอมมิวนิสต์ แต่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อโลกมากนัก

⁶³ Adenauer, Konrad Adenauer: Memoirs, p.75.

⁶⁴ Thomas, “War Origins, II”, p.191; Hitchcock, *France Restored*, p.61; and Jenkins, Churchill, pp.811-12.

⁶⁵ Zilliacus. I Choose Peace, p.131.

⁶⁶ Paul Seabury, “Cold War Origins, I,” *Journal of Contemporary History*, Vol.3, No.1 (January 1968), p.170: โดยข้อเท็จจริงแล้ว คำว่า “สงครามเย็น” เป็นศัพท์การเมืองที่เริ่มใช้เป็นครั้งแรกในค.ศ.1947 โดยรัฐบาลอเมริกันชื่อเบอร์นาร์ด เอ็ม บาร์ช (Bernard M. Baruch) ก่อนที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์รัสเซียจะได้จัดตั้งองค์กรโคมินฟอรม (Cominform) ในเดือนกันยายนแทนที่องค์กรโคมินเทิร์นที่ได้ยกเลิกไปเมื่อ ค.ศ. 1943

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ได้เป็นผู้นำอังกฤษต่อไป เซอร์ซิลจะประกาศถึงภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์รัสเซียอย่างชัดเจนเช่นนี้หรือไม่ และอนาคตของเยอรมนีรวมทั้งปัญหาสงครามเย็นจะแตกต่างจากสิ่งที่ได้เกิดขึ้นจริงๆ ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1945-1950 หรือไม่ แต่การตอกย้ำถึงภัย “ม่านเหล็ก” ที่มีสหรัฐฯ ทำให้ประเทศในยุโรป (ตะวันตก) ตระหนักมากยิ่งขึ้นถึงอันตรายของทั้งภัยเยอรมันและภัยคอมมิวนิสต์รัสเซีย และนั่นหมายถึงความหวังอันริบหรี่สำหรับสันติภาพในยุโรป⁶⁷ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแผ่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์รัสเซียเข้าไปในยุโรปตะวันออกมากขึ้นทุกขณะย่อมสร้างความยุ่งยากลำบากให้แก่สหรัฐฯ และอังกฤษ ซึ่งเซอร์ซิลได้ย้ำเตือนว่า เงื่อนไขนี้จะทำให้เยอรมนีกลายเป็น “รางวัล” สำคัญที่ทั้งฝ่ายคอมมิวนิสต์รัสเซียและฝ่ายสัมพันธมิตรต่างปรารถนาและต้องการแย่งชิง⁶⁸ จนยากที่จะประนีประนอมได้

ในที่สุด ภาวะสงครามเย็นก็ได้แบ่งแยกยุโรปออกเป็นสองส่วนชัดเจน นั่นคือยุโรปตะวันตกที่มีสหรัฐฯ เป็นผู้นำและยุโรปตะวันออกที่มีโซเวียตเป็นผู้นำ แต่ในความเกี่ยวข้องของฝรั่งเศสนั้น กล่าวได้ว่า จุดเริ่มต้นของการเผชิญหน้าแบบสงครามเย็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในนโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศสต่อเยอรมนี⁶⁹ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ประเทศที่ต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อความล้มเหลวในการบริหารปกครองเยอรมนีโดยประเทศ

⁶⁷ Warren I. Cohen, *America in the Age of Soviet Power, 1945-1991* (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), pp.27-28.

⁶⁸ Quoted in Lane, *The Postwar World*, p.49.

⁶⁹ Rioux, *The Fourth Republic, 1944-1958*, p.115. หากพิจารณาจากข้อเท็จจริงหนึ่ง ความล้มเหลวในนโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศสที่มีต่อเยอรมนี ส่วนหนึ่งอาจจะเริ่มต้นมาจากการที่เซอร์ซิลเสนอในที่ประชุมที่ยัลต้าในเดือนกุมภาพันธ์ 1945 ให้ฝรั่งเศสมีส่วนแบ่งใน “เด็กเยอรมัน” ส่วนที่สี่ ทั้งๆ ที่ตระหนักดีว่า ฝรั่งเศสจะไม่สามารถดำเนินนโยบาย “ใจบุญ” โอนอ่อนผ่อนปรนต่อเยอรมนีอย่างแน่นอน แต่เซอร์ซิลก็จำเป็นต้องสนับสนุนให้ฝรั่งเศสมีส่วนในการบริหารปกครองเยอรมนี เพราะ “ฝรั่งเศสมีประสบการณ์ในการยึดครองเยอรมนีมาก่อน” (Quoted in Frank Roy Willis, *France, Germany, and the New Europe, 1945-1963* (Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1968), p.12.) จึงยอมเข้าใจธรรมชาติของชนชาติ

มหาอำนาจมากที่สุดคือฝรั่งเศส⁷⁰

1947: จุดเปลี่ยนแปลงในนโยบายต่างประเทศฝรั่งเศสต่อเยอรมนี

ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่อธิบายยากขึ้นเป็นนัยสำคัญสำหรับชาติที่เคยยิ่งใหญ่ที่สุดในยุโรปอย่างฝรั่งเศสก็ตาม แต่ก็เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ไม่ยาก หากจะกล่าวว่า ประชาชนฝรั่งเศสทั้งเกลียดชังและเกรงกลัวชนชาติเยอรมันอย่างเข้ากระดูกดำโดยเฉพาะภายหลังการพ่ายแพ้ในสงครามปีค.ศ. 1870-1871 และรากเหง้าทางจิตวิทยาที่ได้ฝังรากลึกต่อเนื่องมาจนถึงปลายศตวรรษที่ 20 ตามที่ได้กล่าวไว้ในช่วงต้นของบทความนี้ ในด้านหนึ่ง ถึงแม้เดอโกลล์จะให้เหตุผลว่าการที่ตัดสินใจสละอำนาจทางการเมืองในเดือนมกราคม 1946 ก็เนื่องมาจากหวาดกลัวที่ชนชาติฝรั่งเศสอันยิ่งใหญ่ที่มีต่อเยอรมนีได้หมดไปแล้ว⁷¹ นั่นคือ

เยอรมันได้ดีที่สุด ในขณะที่สตาลินเองก็ก็มองว่าข้อเสนอของอังกฤษนี้เป็นเรื่องน่าขันมากกว่าจะเป็นจริงในทางปฏิบัติ แต่ก็ไม่ได้คัดค้าน (Roby Eunson, *When France Was de Gaulle* (New York: Franklin Watts, 1971), p.112) เหตุผลหนึ่งก็อาจจะเนื่องมาจากเชื้อ(ในแนวทางเดียวกันกับกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส)ว่า โชนที่สี่ในเยอรมนีที่ฝรั่งเศสได้ครอบครองนี้ แทบจะไม่มีประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและการทหาร (Hitchcock, *France Restored*, p.218) แต่อย่างน้อยที่สุด ในมุมมองของเดอโกลล์แล้ว คุณค่าทางจิตวิทยาเหนือผลประโยชน์อื่นใดทั้งหมด เพราะสามารถอ้างได้ว่า ฝรั่งเศสก็ประสบความสำเร็จสามารถบรรลุเป้าหมายที่สำคัญบางประการได้ (Hitchcock, *France Restored*, p.44.)

⁷⁰ Young, *Cold War Europe*, p.4.

⁷¹ นักวิชาการจำนวนหนึ่ง (ซึ่งเป็นจำนวนน้อย) ก็มีความเชื่อไปในแนวทางนี้ เช่นนอร์มัน เจ จี ปอนด์ส (Norman J.G. Pounds) ที่เชื่อว่า ฝรั่งเศส (หลังสงครามโลกครั้งที่ 2) ไม่จำเป็นต้องเกรงกลัวเยอรมนีอีกแล้ว (Norman J. G. Pounds, *The Economic Pattern of Modern Germany* (London: John Murray, 1963), p.119) และจอห์น ยังซึ่งมีความเห็นว่า การอ้างเหตุผลเรื่องความกลัว “ภัยเยอรมัน” นี้เป็นเรื่องล้าสมัยไม่เป็นความจริง (John W. Young, *France, the Cold War and the Western Alliance, 1945-49: French Foreign Policy and Post-War Europe* (Leicester: Leicester University Press, 1990), p. ix.

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

สามารถวางใจได้ว่า เยอรมนีหลังปี ค.ศ. 1945 คือ “ยักษ์” ที่บาดเจ็บสาหัส ไม่มีวันจะกลับมายิ่งใหญ่เป็น “ยักษ์” ทางการเมืองและการทหารได้อีกแล้ว นั่นคือ ไม่มีศักยภาพที่จะเป็นภัยคุกคามใครได้อีกแล้ว⁷² เพราะฉะนั้นในความคิด(ที่ไม่ถูกต้อง)ของเดอโกลล์นี้ นับได้ว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ฝรั่งเศสไม่ถูกคุกคามจาก “ภัยเยอรมัน” จากพรมแดนติดกันด้านตะวันออก⁷³ ข้อคิดเห็นของเดอโกลล์ดังกล่าว ย่อมเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ไม่ยาก เพราะในด้านหนึ่ง อาจเป็นความรู้สึกอับอายขายหน้าหรือเป็นความขมขื่นมากเกินไปกว่าที่เดอโกลล์จะยอมรับอย่างเปิดเผยว่าชนชาติฝรั่งเศสกลัวชนชาติเยอรมัน แต่ในอีกด้านหนึ่ง (ซึ่งมีความถูกต้องเป็นความจริงมากกว่า และสอดคล้องตามที่ได้กล่าวไว้ในช่วงแรกของบทความนี้) เดอโกลล์ก็มีความคิดที่สองที่จะเตือนให้คนฝรั่งเศสได้ระมัดระวังอย่าหลงลืมการดำรงอยู่ของ “ผีปรัสเซีย” และ “ผีไรค์” (Reich) ของชนชาติเยอรมันที่อันตราย⁷⁴

⁷² Charles de Gaulle, *Memoirs of Hope: Renewal and Endeavour*, trans. Terence Kilmartin (London: Weidenfeld and Nicolson, 1971), pp.172,190.

⁷³ *Ibid*, p.164.

⁷⁴ ในคำแถลงการณ์ของเดอโกลล์เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 1948 ฮีโร่ของฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 20 คนนี้ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า มีโอกาสความเป็นไปได้ว่า สักวันหนึ่งปรัสเซีย (โดยการสนับสนุนของรัสเซีย) จะฟื้นตัวขึ้นมากเป็นภัยคุกคามใหม่ของชาติตะวันตก (Cited in Willis, *The French in German*, p.57) โดยข้อเท็จจริงแล้วรากเหง้าหรือหัวใจในความขัดแย้งเป็นศัตรูคู่อาฆาตระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมนีนั้นอยู่ที่ปรัสเซีย ซึ่งมีความเชื่อมาตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 18 ว่า ปรัสเซียจะเป็นภัยคุกคามต่อฝรั่งเศสแทนที่อาณาจักรฮับส์บูร์ก (Habsburgs) และความเชื่อนี้ก็พิสูจน์ว่าเป็นจริงใน ค.ศ. 1871 เมื่อกองทัพชนชาติเยอรมันภายใต้การนำของปรัสเซียสามารถเอาชนะฝรั่งเศสจนสามารถรวมเยอรมนีได้เป็นครั้งแรก เพราะฉะนั้น หากจะกล่าวให้ถูกต้องที่สุดแล้ว ในภัยคุกคามเยอรมันนั้น ฝรั่งเศสกลัวปรัสเซียมากที่สุด และถึงแม้ว่ากองทัพนาซีเยอรมันจะพ่ายแพ้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด และฐานะการดำรงอยู่ของ (รัฐ)ปรัสเซียในทางนิตินัยจะไม่มีอีกแล้ว แต่ “ผีปรัสเซีย” ก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่ในเยอรมนีและในจิตสำนึกของชนชาติฝรั่งเศสไม่เสื่อมคลาย ความคิดและความเชื่อดังกล่าวนี้นี้ก็ได้รับการตอกย้ำจากจอร์จ มินิโด้ (Cited in de Ménéil, *Who Speaks*

ดูเหมือนว่าเดเนาว์จะเข้าใจเป็นอย่างดีถึงความจำเป็นที่ฝรั่งเศสต้องดำเนินนโยบายที่แข็งแกร่งกับเยอรมนี ชนิดที่ยากจะนำไปสู่การสมานฉันท์ในอนาคตอันใกล้ได้ ทั้งนี้ทั้งนั้น ความกลัวที่ฝรั่งเศสมีต่อชนชาติเยอรมนีนั้น เป็นเรื่องสมเหตุสมผลและมีอยู่จริง⁷⁵ เมื่อพิจารณาถึงประวัติศาสตร์แห่งความขัดแย้งในช่วงหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมาระหว่างสองชนชาตินี้⁷⁶ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฝรั่งเศส มีความเชื่อที่ดูเหมือนจะเป็นสูตรตายตัวว่า เมื่อไหร่ก็ตามที่เยอรมนีฟื้นตัวขึ้นมา ก็จะเป็นภัยคุกคามต่อฝรั่งเศส⁷⁷ เพราะฉะนั้น การที่จะเข้าใจนโยบายและจุดยืนของฝรั่งเศสนั้น จำเป็นต้องนำเอาปัจจัยเรื่องความกลัวเข้ามาพิจารณาด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้⁷⁸ ประการสำคัญที่สุด ผู้นำเยอรมนี

for Europe?, p.32). ในฐานะรัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศส ในขณะเดียวกัน เดอโกลล์ก็มองว่า การก่อตั้งเยอรมนีตะวันตกในเดือนพฤษภาคม 1949 คือการเริ่มต้นของอาณาจักรหรือรัฐใหม่ของชนชาติเยอรมัน (Friend, *The Linchpin*, p.17) เป็น "ผีโรค" ที่ยังตามมาหลอกหลอนผู้นำฝรั่งเศสอยู่ไม่คลาย และเมื่อนั้นปรัสเซียจะฟื้นตัวขึ้นมาอีกครั้งภายใต้การสนับสนุนของโซเวียตเป็นภัยคุกคามโลกตะวันตก (Willis, *The French in Germany*, p.57) ยิ่งไปกว่านั้น เดอโกลล์หวาดระแวงว่า อังกฤษสนับสนุนรัฐเยอรมนีใหม่ ก็เพื่อต้องการให้ฝรั่งเศสและเยอรมนีหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่ออังกฤษ (Eunson, *When France Was de Gaulle*, p.119)

⁷⁵ ครั้งหนึ่งในการพบปะสนทนาระหว่างอเดเนาท์และเชอร์ซิลในเดือนธันวาคม 1951 (ภายหลังจากที่เชอร์ซิลชนะการเลือกตั้งได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอังกฤษอีกครั้ง) เชอร์ซิลได้กล่าวถึงจุดนี้ว่า เยอรมนีแข็งแกร่งกว่าฝรั่งเศส และฝรั่งเศสก็ถูกหลอกหลอนให้หวาดกลัวต่อภัยคุกคามของเยอรมนีอยู่ไม่สร่าง (Cited in Adenauer, *Konrad Adenauer: Memoirs*, p.395) แม้กระทั่ง เมื่อแผนการชูมาน (Schuman Plan) ได้รับการรับรองแล้ว แต่ความคิดที่ไม่ไว้วางใจเยอรมนีก็ยังเข้มข้นไม่เสื่อมคลาย (*Ibid*, pp.406,413) แต่ในอีกด้านหนึ่ง อเดเนาท์เห็นว่า มีการเน้นย้ำและขยายภาพความกลัวที่ฝรั่งเศสมีต่อภัยคุกคามเยอรมันมากเกินไป (Ibid, p.37.)

⁷⁶ *Ibid*.

⁷⁷ *Ibid*, p.257.

⁷⁸ *Ibid*, p.200.

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ตะวันตกคนแรกที่มีหน้าตาคล้ายคนเอเชียได้ชี้ชัดให้เห็นว่า “ความกลัว” เป็นปัจจัยเดียวที่มีอิทธิพลกำหนดนโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศสต่อเยอรมนีในช่วงแรกๆ หลังสงครามโลก⁷⁹ ถึงแม้ว่า คนฝรั่งเศสบางส่วนที่มีบทบาทสำคัญในการต่อต้านเยอรมนีในช่วงระหว่างสงคราม จะเชื่อว่า อนาคตของประเทศหลังสงครามไม่ควรจะพัฒนาจากความเกลียดและความกลัวเยอรมนีก็ตาม⁸⁰

ปัญหาหนักอกที่อดเนาว์ตระหนักด้วยตนเองและยอมรับว่ายากจะประสบความสำเร็จ ก็คือการโน้มน้าวให้ผู้นำฝรั่งเศสเชื่อใจและไว้วางใจเยอรมนี⁸¹ (ว่าจะไม่ใช่นาซีหรือปรัสเซียเหมือนเช่นในอดีต) และยอมเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อเยอรมนี⁸² (ให้ยืดหยุ่นและสมานฉันท์มากขึ้น) ดูเหมือนว่าปี 1947 จะเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญไม่เพียงแต่สำหรับนโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศสต่อเยอรมนีเท่านั้นแต่ยังรวมถึงอนาคตของยุโรปด้วย เพราะฝรั่งเศสค่อยๆ เปลี่ยนแปลงนโยบายและลดท่าทีที่แข็งกร้าวต่อเยอรมนี⁸³ และถือว่าเป็นประเทศที่เปลี่ยนแปลงหรือ “กลับลำ” นโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีมากที่สุด⁸⁴ เมื่อเทียบกับสหรัฐฯ ไชเวียตหรืออังกฤษ ทั้งนี้ มีปัจจัยหลายๆ ประการที่เป็นมูลเหตุทำให้ฝรั่งเศสมีความยืดหยุ่นและปรับท่าทีเข้าหาเยอรมนีอย่างสมานฉันท์มากขึ้น ดังนี้

ประการแรก ถึงแม้ว่า ฝรั่งเศสเคยได้ชื่อว่าเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุโรป (จนถึงปลายศตวรรษที่ 19) และแม้กระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ก็ยังได้รับการยอมรับ (ในสายตาของอังกฤษ) ว่ามีแสนยานุภาพทางทหารที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุโรป⁸⁵ แต่ฐานะของฝรั่งเศสหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น

⁷⁹ เน้นโดยผู้เขียน, *Ibid*, p.192.

⁸⁰ Grosser, “France and Germany: Divergent Outlooks”, p.26.

⁸¹ Adenauer, *Konrad Adenauer: Memoirs*, p.414.

⁸² *Ibid*, p. 199.

⁸³ Grosser, “France and Germany: Divergent Outlooks”, p.28

⁸⁴ Wilfrid Knapp, “The Partition of Europe”, p.50.

⁸⁵ Cited in Julius W. Friend, *The Linchpin*, p.10 อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ชนะในสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ฝรั่งเศสก็ประสบความเสียหายมากที่สุด

กลับเปลี่ยนแปลงถดถอยลงอย่างมาก ฝรั่งเศสในยุคลหลังปี 1945 นั้น ไม่ได้ยิ่งใหญ่หรือมีแสนยานุภาพทางทหารที่แข็งแกร่งที่สุดในยุโรปเหมือนเช่นในอดีต คำว่า “Big Three” สะท้อนให้เห็นถึง ข้อเท็จจริงนี้เป็นอย่างที่ว่า ฝรั่งเศสมีฐานะเป็นเพียงมหาอำนาจชั้นรองที่ถูกกีดกันให้อยู่ใน “วงนอก” (ทั้งในการประชุมที่ยัลต้าในเดือนกุมภาพันธ์ 1945⁸⁶ และที่ปอร์ตสมันในเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ปีเดียวกัน) ไม่ได้มีอำนาจและบทบาทในการตัดสินใจกำหนดอนาคตของเยอรมนีโดยตรง

ประเทศหนึ่งในยุโรปทั้งในด้านกายภาพและจิตวิทยา ฝรั่งเศสจึงมีฐานะไม่ต่างจาก “คนป่วยแห่งยุโรป” ซึ่งในความเห็นของอเดเนาแล้ว เมื่อเข้าสู่ปี 1951 ฝรั่งเศสก็ยังตกอยู่ในสภาพ “คนป่วยแห่งยุโรป” ที่เลวร้ายมากยิ่งขึ้น (Hans-Peter Schwarz, *Konrad Adenauer: A German Politician and Statesman in a Period of War, Revolution and Reconstruction, Vol. 2: The Statesman, 1952-1967*. Trans. Geoffrey Penny (Oxford: Berghahn Books, 1997), p.34) ไม่ใช่ช่วงปลายทศวรรษที่ 1950 ตามที่เดอเมอร์นิลอ้างถึง (de Mènil, *Who Speaks for Europe?*, p.42) เพราะฉะนั้น การประเมินกำลังทหารฝรั่งเศสของผู้นำอังกฤษดังกล่าวจึงไม่น่าจะถูกต้อง

⁸⁶ เหตุผลสำคัญที่ทำให้ฝรั่งเศสไม่ได้รับเชิญให้เข้าประชุมครั้งนี้ก็เนื่องมาจากการที่สหรัฐฯ และอังกฤษไม่พอใจที่เดอโกลล์บรรลุข้อตกลงความมั่นคงกับโซเวียตก่อนหน้านี้ในเดือนธันวาคม 1944 และเชื่อว่า ความร่วมมือภายใต้สนธิสัญญาดังกล่าวมีเป้าหมายหลักเพื่อจะแบ่งแยกเยอรมนีออกเป็นเสี่ยงๆ (Dismemberment) เป็นรัฐเล็กรัฐน้อย (Hitchcock, *France Restored*, p.43; and Eunson, *When France Was de Gaulle*, p.112) ที่แม้กระทั่ง อเดเนาเองก็เชื่อเช่นนั้น (Alistair Cole, *Franco-German Relations* (Harlow: Pearson Education Limited, 2001), p.6.) นอกจากนี้ การกีดกันไม่ให้ฝรั่งเศสอยู่ใน “วงใน” ของสหรัฐฯ และอังกฤษ ก็คือการปฏิเสธไม่รับรองฝรั่งเศสในฐานะหนึ่งในชาติมหาอำนาจ (Hitchcock, *France Restored*, p.43) และเท่ากับเป็นการปิดโอกาสที่จะทำให้เดอโกลล์ได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำของประเทศมหาอำนาจในระดับเดียวกับรูสเวลต์ เซอร์ซิลและสตาลิน (Eunson, *When France Was de Gaulle*, p.112) และที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุดก็คือ สหรัฐฯ และอังกฤษไม่ต้องการเห็นฝรั่งเศสเป็นพันธมิตรยืนอยู่บนฝั่งเดียวกับโซเวียตในการกำหนดอนาคตของเยอรมนี

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ข้อเท็จจริงประการหนึ่งก็คือ ถึงแม้ว่า ฝรั่งเศสจะได้ชื่อว่าเป็น ผู้ชนะสงครามในฐานะเดียวกับสหรัฐฯ อังกฤษ และโซเวียต แต่ในทาง ปฏิบัติหรือในทางพฤตินัยที่ถูกต้องที่สุดแล้ว สถานะและสภาพของฝรั่งเศสก็ไม่ ต่างไปจากประเทศที่แพ้สงคราม ดังเช่นที่จอร์จ บิดอต์ (Georges Bidault) รัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศสในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1944-1948 ซึ่งได้ชื่อว่าเป็น บุคคลที่สำคัญที่สุด ในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศส ต่อปัญหาเยอรมัน⁸⁷ ต้องยอมรับความจริง(อย่างเจ็บปวด)ใน ค.ศ. 1947 ว่า จริงๆแล้วฝรั่งเศสมีฐานะไม่ต่างจากประเทศผู้แพ้(สงคราม)⁸⁸ เพราะฉะนั้น ด้วยฐานะ(ทางการเมืองระหว่างประเทศ)ที่อ่อนแอเกินกว่าจะสามารถกำหนด ชะตากรรมของเยอรมนีได้ด้วยตนเอง⁸⁹ ฝรั่งเศสจึงแทบจะไม่มีอิทธิพลใดๆ ที่จะสามารถกดดันหรือโน้มน้าวให้ประเทศมหาอำนาจ “บิ๊กทรี” เห็นชอบใดๆ ตามที่ต้องการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ในการกำหนดอนาคตของเยอรมนีนั้น ฝรั่งเศสต้องการ “บิ๊กทรี” มากกว่าที่ประเทศมหาอำนาจทั้งสามต้องการฝรั่งเศส ประการสำคัญ ประธานาธิบดีทรูแมนไม่ใช่ประธานาธิบดีดูว์โรว์ วิลสัน ที่จะ มีท่าทีเห็นใจฝรั่งเศสเหมือนเช่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และเปิด “ไฟเขียว” ให้ฝรั่งเศสสามารถถ่ายทอดแรงกดดันออกมาเป็นรูปธรรมในสนธิสัญญา แวร์ซายน์เพื่อบังคับใช้กับเยอรมนีตั้งแต่ ค.ศ. 1919 จนเป็นสาเหตุสำคัญ ประการหนึ่งที่น่าไปสู่การกำเนิดของลัทธินาซีและการก้าวสู่อำนาจของฮิตเลอร์ ในต้นทศวรรษที่ 1930

ประการที่สอง ถึงแม้ว่า เดอโกลล์จะได้ลาออกจากตำแหน่งทาง การเมืองตั้งแต่เดือนมกราคม 1946 แต่ชื่อเสียงและอิทธิพลบทบาทของวีรบุรุษ

⁸⁷ Creswell and Trachtenberg, “France and the German Question”, p.5

⁸⁸ Hitchcock, *France Restored*, p. 72.

⁸⁹ François Duchêne, “French Motives for European Integration,” in Robert Bideleux and Richard Taylor, eds., *European Integration and Disintegration: East and West* (London and New York: Routledge, 1996), p.24.

ชาวฝรั่งเศสคนนี้ได้แบ่งกลุ่มฝังลึกอยู่ในทุกภาคส่วนของประเทศ โดยเฉพาะทั้งต่อการเมืองภายในประเทศ(ในทางลบ)⁹⁰ และนโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศส เชื่อกันว่า นโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศสต่อเยอรมนีในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1944-1947 คือผลผลิตที่สะท้อนมาจากความคิดและทัศนคติ (ไม่สมานฉันท์) ของเดอโกลล์ที่มีต่อเยอรมนีเป็นสำคัญ⁹¹ จอร์จ บีโดต์ ก็ได้ยอมรับต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจในวอชิงตันในเดือนสิงหาคม 1946 ว่า เป็นความผิดพลาดที่ฝรั่งเศสดำเนินนโยบายที่แข็งแกร่งต่อปัญหาเยอรมนี⁹² แต่ก็เป็นไปไม่ได้ที่จะหลีกเลี่ยงหรือเปลี่ยนนโยบายที่เป็น “มรดก” มาจากวีรบุรุษของชาติคนนี้ได้ เพราะปัจจัยเรื่องการเมืองในประเทศ⁹³ และอิทธิพลอย่างสูงยิ่งของเดอโกลล์ในสังคมการเมืองฝรั่งเศส⁹⁴

ไม่เพียงแต่อิทธิพลของ “ผีเดอโกลล์” ที่ทำให้ให้นโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศสต่อเยอรมนีต้องแข็งแกร่งจนหาจุดประนีประนอมได้ยาก ปัจจัยภายในประเทศอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญอย่างมาก ที่ยิ่งทำให้ให้นโยบายที่แข็งแกร่งนี้ ขาดความยืดหยุ่นประนีประนอมต่อเงื่อนไขของสถานการณ์ก็คือ อำนาจทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่

⁹⁰ DePorte, *Europe between the Superpowers*, p.238.

⁹¹ Willis, *France, Germany, and the New Europe: 1945-196*, p.15.

⁹² ทั้งมองเนต์และอเดเนาต์ต่างก็เห็นพ้องต้องกันในประเด็นนี้ โดยเฉพาะนโยบายที่จะแยกเยอรมนีออกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อย (David W. Ellwood, *Rebuilding Europe: Western Europe, America and Postwar Reconstruction*, London and New York: Longman, 1992, p. 169; and Adenauer, *Konrad Adenauer: Memoirs*, p.192)

⁹³ ว่ากันว่า นโยบายที่แข็งแกร่งนี้ได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองทุกพรรคในประเทศตั้งแต่พรรคอนุรักษนิยมขวาจัดจนถึงพรรคการเมืองซ้ายจัด ยกเว้นเฉพาะพรรคสังคมนิยม และได้รับการยอมรับให้เป็นแนวนโยบายของรัฐบาลฝรั่งเศสทุกยุคจนถึง ค.ศ.1949 (Willis, *France, Germany, and the New Europe*, p.17; and John F. V. Keiger, *France and the World since 1870* (London: Arnold, 2001), pp.142-43.)

⁹⁴ Creswell and Trachtenberg, “France and the German Question”, p.11.

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ใหญ่ที่สุดและร่วมจัดตั้งรัฐบาลผสมตั้งแต่ปี ค.ศ. 1946 โดยอุดมการณ์ทางการเมืองแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสย่อมมีความใกล้ชิดหรือสนับสนุนคอมมิวนิสต์รัสเซีย เพราะฉะนั้นแล้ว ในสถานการณ์ที่ความแตกแยกระหว่างสหรัฐาและอังกฤษฝ่ายหนึ่งกับฝ่ายรัสเซียเริ่มชัดเจนมากขึ้นจนพัฒนาไปสู่ภาวะสงครามเย็นในเวลาต่อมา จึงเป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง ที่รัฐบาลผสมของฝรั่งเศสจะดำเนินนโยบายต่อต้านรัสเซีย มิฉะนั้นแล้ว จะทำให้เกิดความแตกแยกในรัฐบาลที่สามารถพัฒนาไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศได้ เพราะฉะนั้น ตราบใดที่พรรคคอมมิวนิสต์ยังมีอำนาจในรัฐบาลอยู่ จึงเป็นไปได้ที่รัฐบาลฝรั่งเศสจะดำเนินนโยบายใดๆ ที่เป็นการสนับสนุนสหรัฐาและอังกฤษอย่างเป็นทางการเพื่อต่อต้านรัสเซียในเยอรมนี⁹⁵

ด้วยเหตุนี้ ฝรั่งเศสจึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวและแปลกแยกต่อไป เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศที่อาจจะพัฒนาไปสู่สงครามการเมืองในประเทศได้ จอร์จ บิโดต์ ในฐานะรัฐมนตรีต่างประเทศได้พยายามตอกย้ำให้ผู้นำสหรัฐาเข้าใจถึงเงื่อนไขความยากลำบากของปัจจัยภายในประเทศดังกล่าว และฝรั่งเศสจำเป็นต้องรอเวลาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในเสียก่อน เพื่อหลีกเลี่ยงมิฉะนั้น ก็อาจจะเสี่ยงต่อสงครามการเมืองได้⁹⁶ อย่างไรก็ตาม สัญญานการเปลี่ยนแปลงเริ่มปรากฏขึ้นในเดือนพฤษภาคมปี 1947 เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสถอนตัวจากรัฐบาลผสม⁹⁷ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ปัจจัยภายในประเทศเปิดโอกาสให้

⁹⁵ Creswell and Trachtenberg, "France and the German Question", p.10
ในขณะเดียวกัน พรรคคริสเตียนเดโมแครตซึ่งเป็นหนึ่งในสามของพรรคร่วมรัฐบาลในขณะนั้น ก็หวั่นวิตกว่า การสร้างเงื่อนไขให้พรรคคอมมิวนิสต์อยู่ฝ่ายตรงข้ามนั้น จะก่อให้เกิดความยุ่งเหยิงทางการเมือง และอาจถึงขั้นแล้วร้ายนำไปสู่สงครามการเมืองได้

⁹⁶ *Ibid*, p.9.

⁹⁷ อังนี ลาครอซ์-ริซ (Annie Lacroix-Riz) นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ยุโรปมองว่า จอร์จ บิโดต์ต้องการใช้โอกาสที่ประเทศมหาอำนาจแตกแยกกันในระหว่างการประชุมที่มอสโคว์ ในเดือนมีนาคม 1947 เป็นเงื่อนไขในการขับพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสออกจากรัฐบาลผสม (Cited in Hitchcock, *France Restored*, p.223)

รัฐบาลฝรั่งเศสค่อยๆปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกันไปแนวทางเดียวกันกับ “ยุทธศาสตร์ตะวันตก” ร่วมกับสหราชอาณาจักร⁹⁸

ประการที่สาม เมื่อเริ่มต้นเข้าสู่ ค.ศ.1947 ทั้งสหราชอาณาจักรและอังกฤษได้รวมเอาโซนที่เป็นเขตยึดครองเยอรมนีเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียวภายหลังเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ข้อตกลงที่ปอร์ตสมัที่จะถือเยอรมนีเป็นหนึ่งเดียวทางเศรษฐกิจนั้นเป็นไปได้แล้ว ทั้งสหราชอาณาจักรและอังกฤษต่างเชื่อว่า ถ้าหากไม่รวมโซนในเขตดูแลของตัวเองเข้าด้วยกันแล้ว การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของเยอรมนีก็จะเกิดขึ้นได้ยาก และย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของยุโรปโดยรวม ทั้งนี้ ยุโรปกำลังประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่เลวร้าย ผลผลิตโดยรวมก็ต่ำกว่าระดับก่อนหน้าสงคราม ค่าเงินตราต่างประเทศและปริมาณการลงทุนก็ตกต่ำลงด้วย โดยเฉพาะในเยอรมนีเอง มีการคาดการณ์จากฝ่ายคอมมิวนิสต์ว่า ฝ่ายตะวันตกกำลังจะล่มสลายทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ และยังทำให้สหราชอาณาจักรหวั่นวิตกว่า ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ อาจจะเป็นเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยให้พรรคคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันตกหลายๆ ประเทศ โดยเฉพาะในฝรั่งเศสและอิตาลี⁹⁹ สามารถยึดครองอำนาจทางการเมืองและมีบทบาทในยุโรปตะวันตกเพิ่มมากขึ้น

เพราะฉะนั้นแล้ว การประกาศแผนการมาร์แชลล์ (Marshall Plan) ของสหราชอาณาจักรในกลาง ค.ศ.1947 จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งยวด (ภายใต้แนวทางของหลักการลัทธิทรูแมนหรือ Truman Doctrine) เพื่อป้องกันภัยคุกคามและการขยายตัวของคอมมิวนิสต์¹⁰⁰ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิกฤตการณ์เศรษฐกิจดังกล่าว กดดันให้ฝรั่งเศสต้องลดค่าที่ที่แข็งกร้าว และยอม

⁹⁸ Creswell and Trachtenberg, “France and the German Question”, p.14.

⁹⁹ Joll, *Europe since 1870*, p.452.

¹⁰⁰ โดยหลักการแล้ว สหราชอาณาจักรที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินและเศรษฐกิจภายใต้แผนการมาร์แชลล์กับทุกประเทศในยุโรปรวมทั้งโซเวียต แต่ในทางปฏิบัติ นอกจากโซเวียตเองแล้ว สตาลินก็ไม่อนุญาตให้ประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกร้องขอรับความช่วยเหลือดังกล่าวจากสหราชอาณาจักร พร้อมทั้งเริ่มดำเนินการช่วยเหลือตามแผนการโมโลตอฟ (Molotov Plan) แทนที่

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ประนีประนอมในเป้าหมายของตัวเองต่อปัญหาเยอรมนี เพื่อแลกกับความช่วยเหลือทางการเงินจากสหรัฐฯ¹⁰¹ และความต้องการถ่านหินจำนวนมากจากเยอรมนี¹⁰²

กล่าวกันว่า ฝรั่งเศสมักจะมีปัญหาอยู่เสมอๆ ในการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงมาตั้งปลายศตวรรษที่ 19¹⁰³ โดยเฉพาะการปรับตัวให้สอดคล้องกับเงื่อนไขระหว่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีความยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากกว่า¹⁰⁴ และก็เป็นไปไม่ได้ที่ฝรั่งเศสจะสามารถดำเนินการใดๆ ต่อเยอรมนีหลังปี 1945 ได้อย่างที่ต้องการเหมือนเช่นตอนหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 การเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไขต่างๆ ทั้ง

¹⁰¹ Irwin M. Wall, *The United States and the Making of Postwar France, 1945-1954* (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), p.67; Young, *France, the Cold War and the Western Alliance*, p.145; and John W. Young, *Britain, France and the Unity of Europe, 1945-1951* (Leicester: Leicester University Press, 1984), pp.57-58.

¹⁰² Young, *France, the Cold War and the Western Alliance*, p.145; Young, *Britain, France and the Unity of Europe*, pp.57-58, and John Gillingham, *Coal, Steel, and the Rebirth of Europe, 1945-1955: The Germans and the French from Ruhr Conflict to Economic Community* (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), p.156. อย่างไรก็ตาม นักวิชาการประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสระดับแนวหน้าอย่างวิลเลียม ฮิทช์ค็อก กลับมีความเห็นแตกต่างกันและไม่เชื่อว่า วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจจะมีผลอย่างมากที่ทำให้ฝรั่งเศสถึงกับต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายที่มีต่อเยอรมนี ยิ่งไปกว่านั้น จอร์จ บีโดต์ ก็ไม่ได้เต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงท่าทีและนโยบายต่างประเทศต่อเยอรมนี ด้วยเหตุผลเพื่อแลกกับถ่านหินและเงินกู้จากสหรัฐฯ (Hitchcock, *France Restored*, p.63)

¹⁰³ Phillip G. Cerny, "Gaullism, Nuclear Weapons and the State," in Jolyon Howorth and Patricia Chilton, eds., *Defence and Dissent in Contemporary France* (New York: St. Martin Press, 1984), pp.46-47.

¹⁰⁴ ในความเห็นของอดิโนวัวร์แล้ว ปัญหาประการหนึ่งสำหรับฝรั่งเศสในช่วงแรกๆ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็คือ การพิจารณาสถานการณ์ในยุโรปจากมุมมองที่ค่อนข้างคับแคบเกินไป (Adenauer, *Konrad Adenauer: Memoirs*, p.91.)

สามประการดังกล่าวมีส่วนสำคัญอย่างมากที่เปิดทางหรือกดดันให้ฝรั่งเศสต้องเลือกเส้นทางใหม่ ในการพิจารณาควบคู่กับปัจจัยเรื่องภัยเยอรมนีและภัยคอมมิวนิสต์รัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความล้มเหลวของการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศที่มอสโกในเดือนมีนาคม 1947 คือจุดเปลี่ยนผันที่สำคัญ อีกประการหนึ่งก็นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายฝรั่งเศสที่แข็งกร้าวต่อเยอรมนี¹⁰⁵ ในลักษณะที่พร้อมจะยึดหยุ่นประนีประนอมกับมหาอำนาจแอ่งโกล-แซกซอน¹⁰⁶ และถอยห่างออกจากฝ่ายคอมมิวนิสต์รัสเซียมากขึ้น เหตุผลส่วนหนึ่งเป็นเพราะฝรั่งเศสกลัวว่าจะถูกทอดทิ้งจากสหรัฐฯ ให้เผชิญทั้งภัยคอมมิวนิสต์และภัยเยอรมันตามลำพัง¹⁰⁷ รวมทั้งอาจถูกละเลยจากโซเวียต (ตามข้อตกลง ฝรั่งเศส-โซเวียต) หากถูกคุกคามจากเยอรมนี

ในที่สุด ฝรั่งเศสก็ยอมรับความช่วยเหลือตามแผนการมาร์แชลล์ตั้งแต่มิถุนายน ค.ศ. 1947 และจำเป็นต้องยอมตามแรงกดดันของสหรัฐฯ และอังกฤษ โดยรวมดินแดนเยอรมนีโซนที่อยู่ในเขตควบคุมของตนเองเข้ากับเขตของสหรัฐฯ และอังกฤษ¹⁰⁸ เป็นการเริ่มต้นเลือกที่จะยืนอยู่ฝ่าย “ตะวันตก” อย่างชัดเจน และคอยจ้องมองเยอรมนีในฐานะเพื่อนบ้านจริงๆ

¹⁰⁵ Wall, *The United States and the Making of Postwar France*, p.67; Young, *France, the Cold War and the Western Alliance*, p.145; Young, *Britain, France and the Unity of Europe*, pp.57-58, and Willis, *The French in Germany, 1945-1949*, pp.41-50.

¹⁰⁶ แต่ในอีกด้านหนึ่ง สหรัฐฯ และอังกฤษจำใจต้องสนับสนุนจุดยืนหรือนโยบาย “หัวแข็ง” ของฝรั่งเศสต่อเยอรมนีในระดับหนึ่งต่อไป เพราะความจำเป็นนับตั้งแต่ ค.ศ. 1947 ที่ต้องอาศัยฝรั่งเศสในการดำเนินนโยบายปิดล้อม (Double-containment) คอมมิวนิสต์รัสเซีย (Wolfram E. Hanrieder, *Germany, America, and Europe: Forty Years of German Foreign Policy* (New Haven, CT: Yale University Press, 1989), p.467.

¹⁰⁷ Buffet and Heuser, “The Marianne and Michel”, p.195.

¹⁰⁸ Friends, *The Linchpin*, p.14.

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 :

บทสรุป

ด้วยเหตุที่เยอรมนีเป็นผู้ก่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งถือว่าเป็นความหายนะที่เลวร้ายที่สุดในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติภายใต้มน้ำมือของฮิตเลอร์ ที่นิตยสาร *Der Spiegel* ของเยอรมนีขนานนามว่า “ปีศาจร้ายแห่งศตวรรษ”¹⁰⁹ ประเทศมหาอำนาจทั้งสามคือ สหรัฐฯ อังกฤษ โซเวียต รวมทั้งฝรั่งเศสจึงมีความเห็นพ้องต้องกันโดยหลักการพื้นฐานตั้งแต่ต้นว่า เยอรมนีจะต้องถูกควบคุมหรือจำกัดไม่ให้มีโอกาสที่จะทำสงครามรุกรานประเทศเพื่อนบ้านอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม ความคิดเห็นและนโยบายต่อปัญหาเยอรมนีที่แตกต่างกันระหว่างรัสเซียฝ่ายหนึ่งกับฝ่ายของสหรัฐฯและอังกฤษ ที่เริ่มพัฒนามาตั้งแต่หลังการสิ้นสุดของสงครามโลก จนในที่สุดกลายเป็นภาวะสงครามเย็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และประเทศที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุดจากความไม่แน่นอนดังกล่าวก็คือ ฝรั่งเศส ที่มีความชัดเจนมากที่สุดในการดำเนินนโยบาย “หัวแข็ง” ต่ออนาคตของเยอรมนีหลังปี ค.ศ.1945 เหตุการณ์นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1947 ซึ่งเป็นปีที่ “ม่านเหล็ก” เกิดขึ้นในเยอรมนี¹¹⁰

ได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอย่างยิ่งต่ออนาคตของฝรั่งเศสและเยอรมนี¹¹¹ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศทำให้รัฐบาลฝรั่งเศสเริ่มเห็นภัยคอมมิวนิสต์รัสเซียอันตรายกว่าภัยเยอรมัน¹¹² ในขณะเดียวกัน

¹⁰⁹ Cited in Matt Frei, “The Trouble with Germans: Part One” *BBC New Service*, (22 February 2000), <<http://news6.thdo.bbc.co.uk/hi/english/world/europe/newsid-647000/647693.stm>>

¹¹⁰ Joll, *Europe since 1870*, p.451.

¹¹¹ ในบันทึกความทรงจำของอเดเนา ผู้นำเยอรมนีตะวันตกคนนี้ ถือเอาค.ศ. 1947 เป็นจุดเปลี่ยนของสถานการณ์ในยุโรป ที่มีผลต่ออนาคตของฝรั่งเศสและเยอรมนี (Adenauer, *Konrad Adenauer: Memoirs*, pp.89-106.)

¹¹² เพราะความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เดอโกลส์จึงใช้เป็นเหตุผลที่จะชวนกลับคืนสู่วงการเมืองอีกครั้งหนึ่ง โดยอ้างว่า สงครามโลกครั้งที่ 3 กำลังจะเกิดขึ้น (Cited in Grosser, “France and Germany: Divergent Outlooks”, p.30.) แต่ในอีก

เงื่อนไขของสงครามเย็นและปัญหาทางเศรษฐกิจกดดันให้ฝรั่งเศสจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายใหม่เพื่อความอยู่รอดและเพื่อผลประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ดังนั้น เมื่อฝรั่งเศสตัดสินใจเลือกที่จะอยู่ข้าง “ตะวันตก” ของมหาอำนาจแอตแลนติก-แซกซอน ก็หมายความว่า ฝรั่งเศสจำใจต้องเห็นดีเห็นงาม (อย่างขมขื่นและหลีกเลี่ยงไม่ได้)¹¹³ กับนโยบายการพัฒนาเยอรมนีตามแนวทางของสหรัฐฯและอังกฤษ โดยเฉพาะการก่อตั้งและ “ติดอาวุธ” ให้กับเยอรมนีตะวันตก¹¹⁴ อันเนื่องมาจากเงื่อนไขของสงครามเย็น ฝรั่งเศสใช้เวลาประมาณสามปีนับตั้งแต่ ค.ศ. 1947 ในการปรับตัวและทัศนคติใหม่ที่มีต่อเยอรมนี จนกระทั่ง “เมฆหมอกมืดครึ้ม” ที่ฝรั่งเศสต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนต่างๆ เกี่ยวกับปัญหาเยอรมนีก็ได้ผ่านพ้นไปในเดือนเมษายน 1950¹¹⁵ เมื่อผู้นำของฝรั่งเศสและเยอรมนีตะวันตกเห็นพ้องต้องกันในเดือนต่อมา ในหลักการตามข้อเสนอของแผนการชุมชนที่จะเริ่มศักราชใหม่ในความสัมพันธ์ระหว่างสองชาตินี้

ด้านหนึ่งจากมุมมองของไซริล บัฟเฟต์และบีทริส ฮิวเซ่ ตลอดช่วงระยะเวลาของสงครามเย็น คนฝรั่งเศสกลัวต่อยุทธยานมากกว่าภัยคอมมิวนิสต์ กลัวแม้กระทั่งว่า เยอรมนีอาจจะหันไปติดต่อกับรัสเซีย (Buffet and Heuser, "The Marianne and Michel," pp.191-92)

¹¹³ อาจจะด้วยเหตุนี้เอง เดอโกลล์จึงถือว่าปี 1947 เป็นปีแห่งความเลวร้ายที่หั่งรอย “แผลเป็น” ร้าวลึกที่สุดสำหรับฝรั่งเศส (Cited in Rioux, *The Fourth Republic, 1944-1958*, p.112.)

¹¹⁴ DePorte, *Europe Between the Superpowers*, p.230.

¹¹⁵ Monnet, *Memoirs*, p.289.

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

บรรณานุกรม

- Ackermann, Alice and Catherine McArdle Kelleher, "The United States and the German Question: Building a New European Order," in Verheyen and SØe, eds., *The Germans and Their Neighbours*, pp. 397-425.
- Adenauer, Konrad. *Adenauer: Memoirs, 1945-53*, trans. Beate Ruhm von Oppen. London: Weidenfeld and Nicolson, 1966.
- Ash, Timothy G. *In Europe's Name: Germany and the divided Continent*. London: Jonathan Cape, 1993.
- Backer, John H. *The Decision to Divide Germany: American Foreign Policy in Transition*. Durham, N.C.: Duke University Press, 1978.
- Buffet, Cyril and Beatrice Heuser. "The Marianne and Michel: The Franco-German couple," in Cyril Buffet and Beatrice Heuser, eds., *Haunted by History: Myths in International Relations*. Providence and Oxford: Berghahn Books, 1998, pp.175-208.
- Brandt, Willy. *In Exile: Essays Reflections and Letters 1933-1947*, trans. Rex W. Last. London: Oswald Wolff, 1971.
- Cohen, Warren I. *America in the Age of Soviet Power, 1945-1991*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993.
- Cole, Alistair. *Franco-German Relations*. Harlow: Pearson Education Limited, 2001.
- Creswell, Michael and Marc Trachtenberg, "France and the German Question, 1945 1955," *Journal of Cold War Studies*, Vol. 5, No. 3 (Summer 2003), pp.5-28.
- de Gaulle, Charles. *War Memories: Salvation, 1944-1946*, Vol. 3, trans. Richard Howard. London: Weidenfeld and Nicolson, 1960.
- . *Memoirs of Hope: Renewal and Endeavour*, trans. Terence Kilmartin. London: Weidenfeld and Nicolson, 1971.
- de M  nil, Lois Pattison. *Who Speaks for Europe?: The Vision of Charles De Gaulle*. London: Weidenfeld & Nicolson, 1977.
- DePorte, Anton W. *Europe between the Superpowers: The Enduring Balance*. New Haven: Yale University Press, 1986.

- Duchêne, François, "French Motives for European Integration," in Robert Bideleux and Richard Taylor, eds., *European Integration and Disintegration: East and West*. London and New York: Routledge, 1996, pp.22-35.
- Eisenberg, Carolyn Woods. *Drawing the Line: The American Decision to Divide Germany, 1944-1949*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- Ellwood, David W. *Rebuilding Europe: Western Europe, America and Postwar Reconstruction*. London and New York: Longman, 1992.
- Eunson, Roby. *When France Was de Gaulle*. New York: Franklin Watts, 1971.
- Fackenheim, Emil L. "Germany's Worst Enemy," *Commentary*, Vol. 90, No.4 (October 1990), pp.31-34.
- Friend, Julius W. *The Linchpin: French-German Relations, 1950-1990*. New York: Praeger, 1991.
- Gillingham, John. *Coal, Steel, and the Rebirth of Europe, 1945-1955: The Germans and the French from Ruhr Conflict to Economic Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Grosser, Alfred. "France and Germany: Divergent Outlooks," *Foreign Affairs*, Vol. 44, No. 1 (October 1965), pp.26-36.
- . "France and Germany in the Atlantic Community," *International Organization*, Vol. 17, No. 3 (Summer 1963), pp.550-573.
- Hanrieder, Wolfram E. *Germany, America, and Europe: Forty Years of German Foreign Policy*. New Haven, CT: Yale University Press, 1989.
- Hess, John A. "Heinrich Heine and the French," *The Modern Language Journal*, Vol. 16, No.3 (December 1949), pp. 193-203.
- Hitchcock, William I. *France Restored: Cold War Diplomacy and the Quest for Leadership in Europe, 1945-1954*. Chapel Hill, N.C.: University of North Carolina Press, 1998.
- Joll, James. *Europe since 1870: An International History*, 4th ed. London: Penguin Books, 1990.
- Keiger, John F. V. *France and the World since 1870*. London: Arnold, 2001.

กว่าจะถึงวันนั้น : ฝรั่งเศสกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

- Knapp, Wilfrid "The Partition of Europe," in Evan Luard, ed., *The Cold War: A Reappraisal*. London: Thames and Hudson, 1964, pp.45-61.
- Lane, Peter. *Europe since 1945: An Introduction*. London: Batsford Academic and Educational, 1985.
- Laqueur, Walter. *Europe since Hitler*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1970.
- Leffler, Melvyn P. *A Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration, and the Cold War*. Stanford: Stanford University Press, 1992.
- LeGloannec, Anne-Marie. "France, Germany and the New Europe," in *The Germans and Their Neighbours*, eds. Dirk Verheyen and Christian Sjøe. Boulder, Colorado: Westview Press, 1993, pp.13-34.
- Loth, Wilfried. *The Division of the World, 1941-1955*. London: Routledge, 1988.
- . "General Views on the Cold War," *Cold War History*, Vol.3, No. 2 (January 2003), pp.157-165.
- McGehean, Robert. *The German Rearmament Question: American Diplomacy and European Defense after World War II*. Urbana, Chicago: University of Illinois Press, 1971.
- Monnet, Jean. *Memoirs*, trans. Richard Mayne. London: William Collins Sons & Co. Ltd., 1978.
- Rioux, Jean-Pierre. *The Fourth Republic, 1944-1958*, trans. Godfrey Rogers. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
- Ryan, David. *The United States and Europe in the Twentieth Century*. London: Pearson Education Limited, 2003.
- Schwarz, Hans-Peter. *Konrad Adenauer: A German Politician and Statesman in a Period of War, Revolution and Reconstruction*, Vol. 2: The Statesman, 1952-1967. Trans. Geoffrey Penny. Oxford: Berghahn Books, 1997.
- Soutou, Georges-Henri. "France and the German Rearmament Problem, 1945-1955," in *The Quest for Stability: Problem of West European Security, 1918-1957*, eds. Rolf Ahmann, Adolf M.

- Birke, and Micheal Howard. Oxford University Press, 1993, pp.487-512.
- Spoerri, Pierre. "The German-French Reconciliation - A Pattern of Europe," unpublished manuscript prepared for CAUX Scholars Programme on "Conflict Resolution," Caux, Switzerland, July 1993.
- Stettinius, Edward R. *Roosevelt and the Russian: The Yalta Conference*. Garden City, New York: Doubleday, 1949.
- Taylor, Alan J. P. *How Wars Begin*. London: Hamish Hamilton, 1979.
- Thomas, Brian. "Cold War Origins, II," *Journal of Contemporary History*, Vol. 3, No. 1 (January 1968), pp.183-198.
- Val'sse, Maurice. "A Certain Idea of Peace in France from 1945 to the Present Day," *French History*, Vol. 18, No. 3 (September 2004), pp.331-337.
- Varsori, Antonio and Elena Calandri, eds. *The Failure of Peace in Europe, 1943-48*. New York: Palgrave, 2002.
- Wall, Irwin M. *The United States and the Making of Postwar France, 1945-1954*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Watt, Donald. "Germany" in Evan Luard, ed., *The Cold War: A Reappraisal*. London: Thames and Hudson, 1964, pp.84-119.
- Willis, Frank Roy. *The French in Germany, 1945-1949*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1962.
- . *France, Germany, and the New Europe, 1945-1963*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1968.
- Winand, Pascaline. *Eisenhower, Kennedy, and the United States of Europe* (Basingstoke: Macmillian Press, 1993).
- Young, John W. Britain, *France and the Unity of Europe, 1945-1951*. Leicester: Leicester University Press, 1984.
- . *France, the Cold War and the Western Alliance, 1945-49: French Foreign Policy and Post-War Europe*. Leicester: Leicester University Press, 1990.
- . *Cold War Europe, 1945-89: A Political History*. London: Edward Arnold, 1991.